

VILDSVINSFÖRVALTNING I SAMVERKAN

Tillsammans får vi landet att växa.

Polisen

VILDSVINSFÖRVALTNING I SAMVERKAN

December 2009
© 2009 Svenska Jägareförbundet Förlag
Omslagsfoto: Thomas Ohlsson
Layout: Ellie Andersson, www.ellie.se
Tryck: Strokirk-Landströms AB 2009

Vildsvinsförvaltning i Samverkan – bakgrund och syfte

För att nå en balans i vildsvinsförvaltningen måste det till en gemensam inriktning som grund till den framtida vildsvinsförvaltningen i Sverige. Denna inriktning skall accepteras och tillämpas av alla intressenter. Det finns ett stort behov av att samla ihop alla infallsvinklar och problemområden och finna en praktisk väg framåt. Många har stor glädje av vildsvin i vår fauna, men det är också många som förorsakas stor skada. Syftet med denna skrift är att visa på vägar framåt för att uppnå en uthållig balans.

Genom detta frivilliga och gemensamma initiativ tar ”branschen” sitt ansvar och därmed kan nya regleringar och ny lagstiftning undvikas inom ett område som naturligen faller inom markägare och jägares ansvar. Alla vi intressentgrupper är helt överens om hur akut behovet är och vi är dessutom solidariskt inriktade på att finna bra lösningar på alla definierade problemområden. Vi har respekt för att uppgiften innebär stora utmaningar.

Vildsvinsförvaltning i Samverkan riktar sig till alla som är involverade i vildsvinsfrågan i Sverige. Det är främst generella och övergripande aspekter på vildsvinsförvaltningen som framförs i 10 avsnitt. Riktlinjerna skall kunna användas som en plattform för att säkra ett bra beteende i vildsvinsförvaltningen. I bilagor redovisas några resultat som uppnåtts genom samverkan inom fyra större skötselområden.

Denna skrift riktar sig särskilt till er som har det regionala och lokala ansvaret för vildsvinsförvaltningen. Vi vill poängtera att mål och åtgärder måste fastställas lokalt i varje region och vara lokalt anpassade efter den aktuella situationen.

Det är samverkan mellan markägare, jägare, arrendatorer och grannar som måste genomsyra arbetet. Samarbetet måste utvecklas till en effektiv apparat för att kunna hantera de krävande frågeställningar som omgärdar vildsvinsförvaltningen. Utöver detta måste vi understryka att det ställs stora krav på den individuella förmågan. Kunskaperna kring vildsvinens beteende, jaktutövningen och skadeförebyggande åtgärder i lantbruket och i trafiken måste tas tillvara.

Vi måste ha respekt för att det återstår mycket att lära i förvaltningen av en djurart som i modern tid har etablerats så sent som för 20 år sedan!

Nästa steg som behöver utvecklas handlar om utbildning och spridning av information. De stora organisationerna, främst Svenska Jägareförbundet och LRF, kommer ta ett stort ansvar för detta genom sina redan etablerade kanaler. Vildsvinsförvaltning kommer att vara ett fokusområde för alla våra organisationer och målet är att kunna förvalta vildsvinsstammen i Sverige med ett gott resultat på frivilliga grunder.

Inledning

Vildsvinet utrotades i Sverige under sen medeltid och under mer än 200 år fanns det inga vildsvin i våra svenska skogar. Under 1970-talet rymde ett antal djur från ett hägn vid Trosa och sedan dess har vildsvinsstammen stadigt ökat och spridit sig till delar av vårt land. I dagsläget finns det troligen fler än 150 000 vildsvin. Utan en fungerande vildsvinsförvaltning kommer sannolikt antalet att fördubblas inom 3-5 år. Hur många vildsvin som skall finnas i våra marker är en förvaltningsfråga och något vi måste ta ställning till nu, innan stammen vuxit till på ett okontrollerat sätt. Men det är viktigt påpeka att vildsvinen är en etablerad del av vår fauna som måste förvaltas med samma respekt som andra djurarter.

Vildsvin ger många möjligheter till fina jaktupplevelser. Samtidigt måste vi ta med det faktum att vildsvin är en djurart som i mycket hög grad påverkar sin miljö. Vildsvinen måste förvaltas aktivt, annars vänder de upp och ned på hela jorden, bokstavligt talat.

Debatten kring vildsvin fokuseras i allmänhet på de problem vildsvin orsakar, framför allt för lantbruket och trafiken. Otvivelaktigt är detta problem som måste beaktas och här måste en god samverkan ske mellan olika markägare och lantbrukare, mellan jägare och lantbrukare och även mellan olika jägare. Vildsvin kan förstöra grödor för stora belopp och det kan vara svårt för den enskilde lantbrukaren att hantera konsekvenserna av en för stor vildsvinsstam. Vi får inte heller glömma bort problematiken med jakträtten och jordbruksarrendatorer. De negativa sidorna med en ökad vildsvinsstam måste vägas mot att vildsvin på många sätt ger inkomster och ökade jakttillfällen.

Vilken inställning vi än har till vildsvin måste det konstateras att vildsvin är en djurart som ställer krav på markägare och jägare och en art som måste förvaltas i nära samverkan mellan lantbrukare, markägare, jägare och myndigheter. **Långsiktig samverkan är ett nyckelord i denna fråga.**

Vi organisationer som tagit initiativ till detta arbete om samverkan i vildsvinsfrågan är övertygade om att arbetet med vildsvinsförvaltningen måste bygga på frivilliga initiativ, kunskap, information, god etik, överenskommelser mellan olika grupper och intressenter samt lokalt engagemang.

Denna skrift är ett bidrag till att vi skall etablera en bra vildsvinsförvaltning i vårt land som alla parter är nöjda med. Vi har valt att kalla vårt arbete Vildsvinsförvaltning I Samverkan (VIS) och vi vill betona att detta namn baseras på vår grunduppfattning att det är endast vi markägare, lantbrukare och jägare som gemensamt i samverkan kan hantera vildsvinsförvaltningen och att detta ska kunna ske utan ytterligare statliga regler och förordningar.

*Lantbrukarnas Riksförbund, Rikspolisstyrelsen, Svenska Jägareförbundet,
Svenska Kennelklubben, Sveriges Jordägareförbund och Sveriges Yrkesjägareförening.*

Vildsvinsförvaltning i Samverkan

Våren 2008 startades ett samverkansprojekt mellan Lantbrukarnas Riksförbund, Svenska Jägareförbundet, Svenska Kennelklubben, Sveriges Jordägareförbund och Sveriges Yrkesjägareförening samt sedermera också Rikspolisstyrelsen. Målet är att skapa en plattform för vildsvinsförvaltning som efter hand förankras i berörda intresseorganisationer.

Genom att i samverkan adressera alla frågor som har betydelse för vildsvinsförvaltningen i Sverige, skapas också förutsättningar för att genomföra åtgärder i praktiken. En del i denna samverkan är det samarbete som sker med de myndigheter som fått uppdrag av Regeringen i vildsvinsfrågan. Därför arbetar vi tätt samman med bland andra Naturvårdsverket i deras arbete med den nationella förvaltningsplanen (se Bilaga 1).

Innehåll:

1. Vildsvinet i Sverige
 2. Förvaltning av vildsvinsstammen
 3. Inventering
 4. Skador
 5. Jaktformer
 6. Hundar i jakten
 7. Utfodring
 8. Samverkan
 9. Information och Utbildning
 10. Vildsvinsköttet – hantering från skog till bord
- Bilagor: Regeringsuppdrag, Litteratur, Exempel på förvaltning, Arrendeförhållanden, etc.

Vildsvinet i Sverige

Bakgrund

Efter det att riksdagen 1988 bestämde att vildsvinen har hemortsrätt i landet har stammen ökat i antal och utbredning. Därmed ökar också kraven på kunskap om arten. Vildsvinet är ett intelligent högvilt som ger goda jakttillfällen och som skall förvaltas med samma höga etiska värderingar som övrigt vilt, men som också kan ställa till med skador, framför allt inom jordbruket och i trafiken.

Vildsvinens levnadssätt, den höga förökningstakten och dess förkärlek för jordbruksprodukter innebär särskilda utmaningar i förvaltningen. Därför måste jägare, markägare och lantbrukare snabbt skaffa sig och sprida gedigna kunskaper om förvaltning av vildsvinsstammen. Häri ingår vildsvinets beteende, lämpliga jaktformer och hundar, riktig utfordring liksom skadeförebyggande åtgärder. Under senare år har kunskaperna om detta högvilt ökat, såväl när det gäller jakt och hundar som förvaltning och skadeförebyggande åtgärder. Dock har även en del avarter uppstått, inte minst när det gäller användningen av för många eller olämpliga hundar eller utfodring med olämpligt foder.

Vildsvinet

Vildsvinet är ingen ny art i landet, man fångade och tämjde vildsvin redan under stenåldern. När jordbruket växte fram sågs vildsvinen allt mer som ett problem, och utsattes för omfattande förföljelse. Detta, tillsammans med att vildsvin assimilerades in i tamsvinsraserna, medförde att den svenska vildsvinsstammen ansågs vara helt utrotad i slutet av 1700-talet.

Vildsvin uppvisar ett antal egenskaper som skiljer dem från de flesta andra klövvilt vi har i landet och som har betydelse för förvaltningen. Vildsvinen lever i **matriarkat**, det vill säga grupper ledda av en äldre sugga. Den gamla ledarsuggan synkroniserar brunsten hos övriga hondjur i gruppen. Med hennes hjälp ligger brunsten oftast rätt i tiden vilket innebär att årets kullar föds vid ungefär samma tidpunkt. Ledarsuggans erfarenheter gör henne mer skygg och hon lär sina kultingar ett funktionellt socialt beteende. Jakttrycket bör därför främst inriktas på de unga vildsvinen. Dessa ger också kött av bästa kvalitet. En tumregel säger att 70 – 90 procent av avskjutningen bör utgöras av årsungar. I områden där stammen måste sänkas är det nödvändigt att även skjuta hondjur. Detta bör främst ske under perioden september - november. Ledarsuggan bör under inga omständigheter skjutas.

Vildsvinen är också **omnivor**, det vill säga allätare. En egenskap som de delar med, till exempel, människan. Den största delen av födan (cirka 90 procent) utgörs normalt av vegetabilier. Underjordiska växtdelar och rötter står för det mesta av födointaget under vintern. Främst är det rötter av vanliga växter som sippor, kabbeleka och rams. Under sommaren äts gärna klöver eller andra vallväxter men också fallfrukt, bok- och ekollon.

Slutligen så är vildsvinen **nattaktiva**. Aktiviteten börjar i regel vid solnedgången och räcker under sex till åtta timmar. Under en sådan period förflyttar sig en vildsvinsgrupp i genomsnitt sju kilometer. Det innebär att en och samma grupp kan observeras vid flera åtlar och åkrar under samma natt, något som ibland medför att man överskattar den lokala populationens storlek.

Ett fullvuxet vildsvin är cirka en meter i mankhöjd och 1,5 meter långt. En vuxen sugga väger 80-150 kg. Galten kan väga upp till 200 kg. De små kulingarna är bruna med ljusa ränder. Vid tre till fyra månaders ålder försvinner ränderna successivt och de unga vildsvinens päls blir rödbrun. Från cirka två års ålder har vildsvinet en päls som är mörkt brun på vintern och något ljusare på sommaren.

Vildsvinen har dålig syn medan hörsel och luktsinne är väl utvecklade.

Både suggor och galtar blir könsmogna under första levnadsåret. Vanligen parar sig suggorna första gången som 1½-åringar, det vill säga under deras andra höst. Galtarnas debut sker i allmänhet i tvåårsåldern. Unga suggor föder i genomsnitt två till fyra kulingar per kull, medan äldre suggor föder fem till sex kulingar. Under förhållanden med mycket gott om föda kan gyltor betäckas redan vid lägre ålder, en sugga lägga tre kullar på två år och förmodligen även få fram fler kulingar per kull.

Vildsvinstammens tillväxt

Vildsvin finns i hela Centraleuropa och större delen av Sydeuropa. De finns även i Nordafrika och Asien, ända till Stillahavskusten. I Sverige är utbredningen från Skåne till Dalarna, med mindre förekomster norr därom. Vildsvin förekommer också i Finland.

Avskjutningen av vildsvin beräknas till cirka 50 000 för jaktåret 2008/09 och ökar stadigt. Baserat på avskjutningen beräknas den svenska vildsvinstammen uppgå till minst 150 000 individer (2009) med en fördubblingstakt på knappt tre år.

Förvaltningen av vildsvinsstammen

Målet med förvaltningen är att skapa en vildsvinsstam som ger goda jakttillfällen men i balans med jordbruk och trafik. Med balans menas att goda jakttillfällen inte skall åstadkommas på bekostnad av orimliga skador i jordbruket och i trafiken. Vildsvinen har hög reproduktion, därför måste avskjutningen vara kraftigare än för många andra arter. Det är viktigt att skapa en hög medelålder i vildsvinspopulationerna. Det ger en stam med en god åldersfördelning, förnygring under rätt årstid, färre skador på jordbrukets grödor och möjlighet att fälla trofégalter.

Målet för en framgångsrik vildsvinsstrategi är en vildsvinsförvaltning i Balans. Det är avgörande att samtliga intressenter tar sin del i ansvaret för förvaltningen.

Det som skall balanseras är:

- Vildsvinsstammens storlek och långsiktigt uthålliga sammansättning
- Skador på mark (egen, grannars och arrendatorers)
- Jägarnas utbyte av ett uppskattat högvilt - i skogen och på bordet
- Jakt på vildsvin, metoder och jaktfrekvens
- Utfodring av vilt
- Viltolyckor i trafiken

Ledorden är **KUNSKAP, SAMVERKAN** och **KOMMUNIKATION!**

Startpunkten är Insikt och Kunskap. Vi måste alla vara beredda att lära oss mycket om detta nya högvilt. Det finns mycket kunskap på olika håll – det gäller att samla den och därefter att föra ut den brett. Sedan skall vi lära oss mera!

Kunskap är en kombination av teori och praktik. Praktiken väger mycket tungt. Lokal anpassning är viktigt - vi måste inse att det fungerar på olika sätt på olika ställen. Det finns inte ett enda patenterat sätt som går att tillämpa överallt.

Så här lyder några inspel som lokalt tillämpade kan hantera en vildsvinsstam på ett bra sätt. För att lyckas krävs samverkan i alla led:

1. Ta tillvara tillgänglig kunskap
2. Lär de lokala förutsättningarna
3. Inventera mera – uppskatta stammens storlek
4. Kartlägg skadornas uppkomst och omfattning
5. Värdera de skadeförebyggande åtgärderna
6. Gör en utfodringsplan – omfattning och lokalisering
7. Etablera en avskjutningsfilosofi generellt och lokalt
8. Klarlägg och utveckla jaktmetoderna
9. Satsa på utbildning och information
10. Gör en samverkans- och kommunikationsplan - Utvärdera varje år och dokumentera!

Några ledord

1. Hämta mycket kunskap om vildsvin där goda erfarenheter finns. Redan idag är det många vildsvinstäta områden som har en väl fungerande förvaltning genom etablerade skötselområden. Ta tillvara all kunskap av de goda exemplen. Lär också av de varnande exempel som finns på flera håll.
2. Lär och nyttja de lokala förutsättningarna. Ta noga reda på hur det ser ut i den egna trakten. Gå i skogen. Åk runt och se på skadorna. Tala med grannar och arrendatorer.
3. Kartlägg stammens storlek! Inventera stammen – det finns många sätt att beräkna antalet vildsvin. Viltobservationer under jakt är en metod som ökar i omfattning. Det är viktigt att markägare och jägare skapar sig en gemensam uppfattning om beståndet!
4. Skadorna måste utredas noggrant. Var och när uppkommer de, hur och hur ofta? Starta dialogen kring detta tidigt i arrendeförhållandena. Ta tag i skaderegleringsfrågorna tidigt. Etablera klara spelregler kring samverkan!
5. Vilka erfarenheter finns av skadeförebyggande åtgärder? Planera för avskjutning och skrämselfångor under den period när spannmålen går i mjölkmodnad! Skyddszoner med speciell gräsblandning för vildsvin är en väl fungerande åtgärd för att undvika skador i den växande grödan. En möjlighet att skapa beredskap för snabba åtgärder vid en akut situation är att skapa en ”vildsvinsjour” där jägare och andra kan backa upp med hjälp för jakt och andra skrämselfångor.
6. Utfodring syftar främst till att styra vildsvinen iväg från skadekänslig åkermark, trafikerade vägar eller bebyggelse. Syftet kan också vara att stärka viltets kost under stränga vintrar, men oavsett syfte så skall utfodringen alltid placeras så att den fungerar avledande. De lokala förhållandena måste avgöra hur utfodring lämpligen utformas och samordning över större arealer är en fördel. Utvärdera utfodringen noggrant! Räkna ut hur mycket foder som behövs. Var skall det läggas och hur ofta? Observera att vildsvinens natur är att böka! Sprid därför fodret över en stor yta. Variera foderplatserna! Bannlys olämpligt foder!
7. Markägare och jägare måste enas om en avskjutningsfilosofi. Vad skall skjutas, vad skall sparas. Snegla på idéerna från annan klövviltförvaltning.
8. Jaktmetoderna: lägg upp hela årets jakt och avskjutning i en plan. Följ sedan den planen. Observera att vildsvin störs av alltför frekvent jakt. Åteljakt skall inkluderas i planen. Involvera Sveriges Yrkesjägarförening och Hundorganisationerna som besitter stor kunskap och mycket erfarenhet.
9. Utbildning i ett brett perspektiv är nödvändigt. Nyttja befintliga jaktvårdsområden för klövvilt och använd Svenska Jägarförbundets kretsar och LRF:s avdelningar och kommungrupper. Samla till olika former av utbildningsaktiviteter. Här har LRF mycket praktisk erfarenhet att bidra med.
10. SAMVERKAN är nyckelordet. Samarbete skall ske mellan samtliga intressenter: Markägare – Jaktarrendator – Jordbruksgrannar – Jordbruksarrendatorer – Jägare – Hundfolk – Polisen. Alla är lika viktiga! Ansvar och hänsyn är nyckelord. Erfarenheten hittills säger att samverkan bäst sker i form av skötselområden där den lokala och regionala förankringen säkras. Samverkan är ett ömsesidigt ansvar!

Inventering

Även om de nattaktiva vildsvinen är svåra att inventera är det dock viktigt att skaffa sig bra kunskaper om vildsvinspopulationens storlek och sammansättning, eftersom det utgör grunden för en god förvaltning. Särskilt viktigt är det att få ett grepp om hur föryngringen lyckats för att kunna anpassa avskjutningen nästkommande höst.

En vanlig situation är att man enbart har tillgång till uppgifter om tidigare års avskjutning och viltobservationer i samband med jakt samt eventuellt inventeringar av skador på jordbruksmark. Genom att på ett systematiskt sätt använda dessa data och bygga upp serier över flera år, kan man dra lärdomar om hur vildsvinspopulationen och skadorna utvecklas. Tänk dock på att det sannolikt inte finns något enkelt samband mellan antal vildsvin och skadornas omfattning.

En bra metod som mer och mer vinner terräng bygger på att systematiskt räkna vildsvinen på åtlar eller foderplatser under våren. Om man räknar på åtlar är det viktigt att inte skjuta på dessa under en period innan räkningen, så att vildsvinen verkligen vågar sig fram.

Erfarenheten säger att räkningen går bäst i februari eller mars, veckan innan fullmåne då månen står lågt på himlen. Det är en fördel om det finns snö på marken. Helst bör räknandet ske samordnat på många platser samtidigt. Om man dessutom har bestämt i förväg exakt vid vilka klockslag man räknar så minskar risken för att vildsvin som förflyttar sig mellan utfodringar blir dubbelräknade.

Vid inventeringen klarar man att dela in vildsvinen i tre kategorier; kultingar, mellanstora och riktigt stora individer. En del av de suggor som ligger i bo med kultingar kommer inte till foderplatsen vid den här tiden, vilket man får ta med i beräkningen när man beräknar årets föryngring. Metoden ger trots det en god bild av hur ålderssammansättningen kommer att se ut vid höstens jakt.

Tillsammans med avskjutningsstatistik och viltobservationer under jakten kan denna metod ge ett bra underlag för att följa och prognostisera vildsvinspopulationens utveckling.

Skador

Vildsvinen kan orsaka stora skador såväl i mark som i trafiken. Målet är att förvalta vildsvinstammen så väl att skadorna kan minimeras. Vi vet att vildsvinets karaktär och levnadssätt innebär att skador på skog och mark aldrig kan undvikas helt.

Det pågår ett arbete kring hur skadorna och det förebyggande arbetet skall hanteras i praktiken. Detta är en viktig fråga inte minst när det gäller arrendekontrakten. I bilaga 4 finns en fördjupning kring detta tema. Skadeinventering och hantering av ersättningsfrågorna för skadesituationer där det är uppenbart oskäligt att den enskilde ensam skall stå för kostnaderna är frågor som måste ägnas stor uppmärksamhet. LRF har en ledande roll kring detta tema.

Det skulle vara önskvärt att mäta populationer, skador och avskjutning dels i fungerande vildsvinsområden, dels i områden där det upplevs att vildsvinen förorsakar stora skador och där vildsvinsförvaltningen uppenbarligen inte fungerar.

Skadorna i trafiken ökar. Genom forskning och genom att ta tillvara erfarenheter inte minst från polismyndigheten kan åtgärder som hindrar uppkomsten av olyckor i trafiken sättas i verket. Det pågår flera aktiviteter kring detta.

Så motverkas skador

Skador på jordbruksgrödor uppstår främst när vildsvin bökar efter mask och kvickrot på vallar eller äter av säd. Det är viktigt att minska dessa skador. Åtgärder för att minska skador kan dels vara sådana som jordbrukaren genomför och dels sådana som jägarna utför i samverkan med jordbrukaren. En viktig framgångsfaktor är att jordbrukaren är uppmärksam på vildsvinsskador och tidigt upptäcker när skador uppstår. Då ökar möjligheterna att sätta in motåtgärder.

Det finns en rad åtgärder som erfarenhetsmässigt visat sig kunna minska skadorna i jordbruksgrödor. Jordbrukaren bör i ett tidigt skede informera jägarna om var skadepåverkade grödor kommer att odlas. Jägarna åtar sig att jaga vildsvin på dessa grödor och särskilt intensivt från mjölkmodnaden och fram till skörd. Förberedda skjutgator närmast skogskanten underlättar jakten. Här kan flyttbara jaktorn ställas upp. Skjutgatorna kan ofta förläggas till vändtegar eller andra, mindre produktiva delar av åkern som inte besås.

Elstängsel är en effektiv, men relativt dyr, metod för att hålla vildsvinen borta från attraktiva grödor. Ett bra el-stängsel består av tre trådar, en på vardera 15, 30 och 45 centimeters höjd samt eventuellt ytterligare en tråd på 60 centimeters höjd.

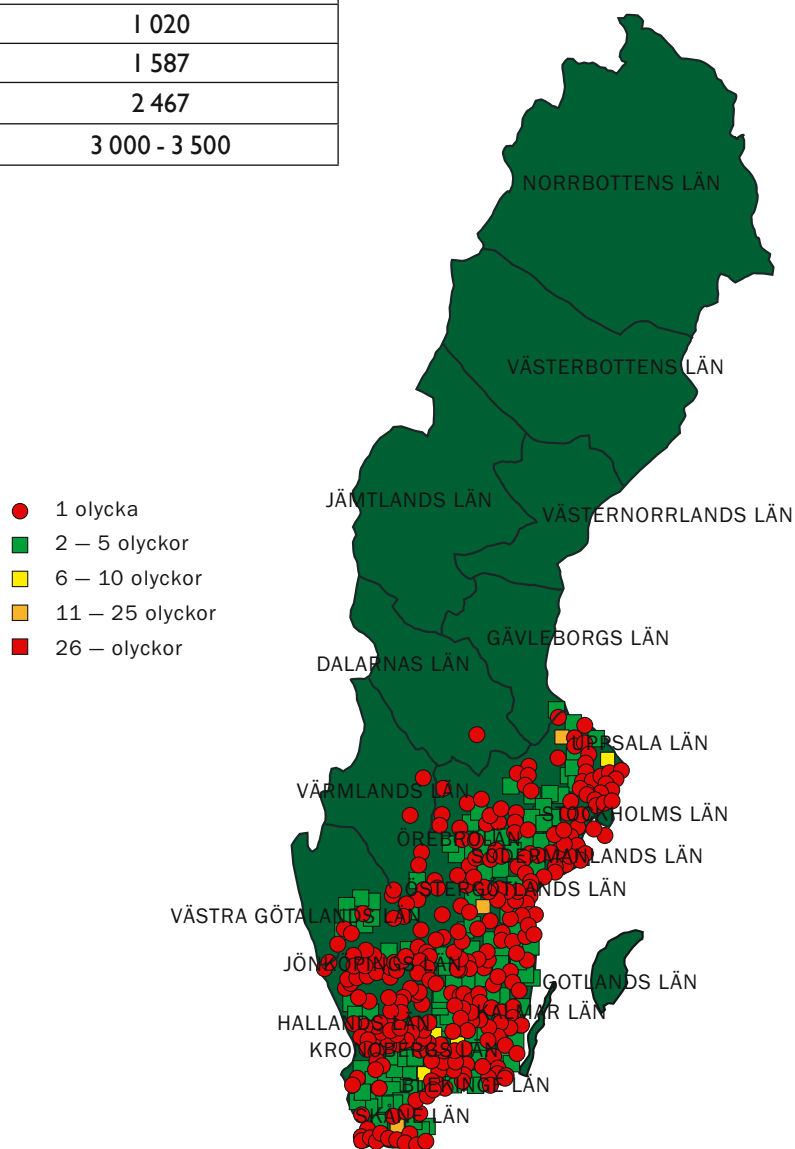
Motsvarande skador i skogsmark är svårare att konstatera. Förvisso bökar vildsvinen tämligen frekvent men att konstatera ekonomiska eller biologiska skador är mer otydligt. De undersökningar som genomförts nyligen tyder inte på att vildsvinens bökning i skogsmark orsakar några omfattande ekonomiska skador.

Skador i trafiken

Skadorna i trafiken ökar i samma takt som vildsvinsstammen ökar. 2003 polisrapporterades det 755 vildsvinsolyckor. Detta har 2008 utökats till 2467 olyckor. Spridningen av vildsvinsolyckorna är från Skåne till Dalarna med några undantag längre norrut i landet. Västra Götaland förväntas bli nästa stora spridningsområde för vildsvinen och därmed en ökning av viltolyckorna. Idag sker olyckor sporadiskt i hela länet. Statistiken framgår nedan.

År	Antal Olyckor med Vildsvin
2003	755
2004	670
2005	987
2006	1 020
2007	1 587
2008	2 467
2009 prognos	3 000 - 3 500

Åtgärder

Genom forskning och genom att ta tillvara erfarenheter inte minst från polismyndigheten kan åtgärder som hindrar uppkomsten av olyckor i trafiken sättas i verket. Det pågår flera aktiviteter kring detta. Nationella Viltolycksrådet, som Rikspolisstyrelsen efter regeringsbeslut 2007 har samordningsansvaret för, består av 13 myndigheter och organisationer. Försäkringsbolaget If är adjungerat till rådet. Rådet har två uttalade verksamhetsgrenar, dels en viltolycksorganisation där ca 6000 jägare är engagerade i eftersök av trafikskadat vilt på uppdrag av polisen, dels en viltolycksförebyggande del där Vägverket är ansvarig myndighet. Det anmäls ca 40 000 viltolyckor till polisen varje år och kostnaden för viltolyckorna beräknas till flera miljarder kr årligen.

Nationella Viltolycksrådets medlemmar har enats om gemensamma mål och delmål där parterna lämnat avsiktsförklaringar för hur de kan bidra till att målen kan uppnås. Några exempel på åtgärder för att nå målen kan vara anpassad skogsskötsel, anpassa odling av grödor och åtelplatser, informationsinsatser, anpassade viltstammar, och hastighetskontroller på viltolycksdrabbade vägavsnitt.

Nationella Viltolycksrådet har beslutat att inrätta råd i varje län där länsansvarig polis är sammankallande och där parterna med den lokala kunskapen tillsammans ska ta fram åtgärder för att nå de uppsatta målen. De Nationella råden regionalt har fått i uppgift att kartlägga de fem mest viltolycksdrabbade vägsträckorna i varje län och komma med förslag till åtgärder och då inte bara uppsättande av viltstängsel. Det är endast genom samarbete som minskning av viltolyckorna kan ske. I Nationella Viltolycksrådet ingår: Polisen, Vägverket, Naturvårdsverket, Banverket, Länsstyrelserna, Skogsstyrelsen, Svenska Jägareförbundet, Jägarnas Riksförbund, Bilprovningen, SOS Alarm, Lantbrukarnas Riksförbund samt NTF.

Jaktformer

Tänk på etiken!

Vid jakt på vildsvin, liksom vid all övrig jakt, måste etiken och säkerheten sättas i högsätet! Det gäller samma etiska regler vid jakt på vildsvin som på övrigt klövvilt. Hög etik innebär till exempel att endast lossa skott när skytten är säker på en direkt dödande träff. Hög etik är också att använda hundar som inte orsakar onödigt lidande för det jagade viltet.

Drevjakt

Ett problem vid drevjakt är att vildsvinen ofta kommer snabbt springande i pass, gärna i tät flock. Detta innebär svårigheter för passkytten att identifiera skjutbara djur samt att avge säkra skott. Dessa problem blir än större om hundarna ligger tätt i hasorna på vildsvinen. När det kommer flera vildsvin i pass skall jägaren inrikta sig på att skjuta ett av de mindre vildsvinen. I annat fall är risken stor att skjuta ledarsuggan. Ledarsuggan kommer ofta först i gruppen. En bra regel är också att inte skjuta på ett nytt vildsvin innan det första är konstaterat dödligt träffat.

Det är således angeläget att organisera jakten med hund så att vildsvinen kommer lugnt i pass. Ett bra sätt är att hundförarna går in i såten från några olika håll. Det viktiga är att hundarna kompletterar varandra och att hundförarna kan samarbeta. Hundarna släpps en och en. Om den första hunden får upp vildsvin får inte den andra släppas förrän den första hunden försvunnit iväg en bra bit med vildsvinen. Om en annan hund som jobbar med vildsvin kommer i närheten skall hundarna omedelbart kopplas. Det viktiga är att hundarna inte kommer i lag och eggvar varandra till att angripa vildsvinet! Hundföraren måste ha sådan plik på sin hund att den kan kopplas, även mitt under pågående jakt.

Man bör inte lägga passen på öppna ytor som åkerkanter. Där springer vildsvinen oftast fort. Det är bättre att flytta in passet en bit i skogen, till exempel där flera växlar möts. Där kommer vildsvinen ofta i ett lugnare tempo.

Vildsvin är känsliga för störningar och vill ofta byta till ett lugnare område efter en jakt, även om de själva inte varit drivna. Därför kan det vara bra om passkyttarna sitter tysta kvar på pass en stund efter det att hundarna slutat arbeta i såten.

Åteljakt

Åteljakt är ett av de viktigaste instrumenten. Flera av de förvaltningsmodeller som används bygger på att huvuddelen av avskjutningen sker vid åtlar. Åteljakten kan bedrivas under hela året, vilket innebär att en tillräcklig avskjutning kan uppnås. Tänk dock på att vuxna vildsvin är fredade under en del av året och att förande sugga eller sugga med dragna spenar alltid är fredad.

Man ska inte anlägga åtlar allt för nära jaktgräns eller större vägar. Åtling nära jaktgränsen innebär ett brott mot Jaktlagens 34 paragraf om olovligt lockande av vilt från annans mark. Man bör därför inte lägga en åtel närmare än 200 meter från jaktgränsen om man inte har kommit överens med jaktgrannen om detta. Det gäller att vara rädd om grannsämjan.

Det primära syftet med en åtel är att jaga vildsvinen. Använd attraktivt naturligt foder, som majs, foderärter, spannmål, men sprid det sparsamt och gärna över en stor yta! Syftet är att

få vildsvinen att uppehålla sig där en lång tid och sprida ut sig. Det är bra att ha en timerstyrd foderspridare eller en hålförsedd tunna. Då behöver man inte sprida mer än något/några kilo foder per dygn för att uppnå sitt syfte. Om man lägger ut rotfrukter, frukt eller grönsaker bör mängderna inte vara större än att det konsumeras inom några dygn.

Anlägg åteln nära skyddande vegetation, så vildsvinen vågar sig ut. Det är en fördel om åteln ligger så att den blir belyst av månljus samt att bakgrunden eller underlaget är ljus.

Skjutplatsen anläggs 30 – 50 meter från åteln, i lä av den förhärskande vindriktningen och vildsvinens växlar. Det är en fördel om man har månskenet i ryggen. Det är en god idé att bygga en koja att sitta i vid vakjakten.

Även vid åteljakt skall jägaren inrikta sig på att skjuta ett av de mindre vildsvinen i flocken. Tänk på att suggor kan lämna sina kulingar för att gå till en åtel. Det är alltså långt ifrån säkert att ett ensamt vildsvin är en galt.

Fällfångst

Med en stadigt ökande stam av vildsvin har frågan om fällfångst aktualiserats. Fällfångst kan utgöra ett alternativ till jakten på vildsvin, men skall om den används mera ses som ett komplement än en huvudsaklig jaktmetod. Det kan konstateras att kunskap i Sverige om hur vildsvinsfångst skall bedrivas, jaktmetoden, djurens reaktion och eventuella stress och skador, fällornas selektivitet, samt klimatologiska förutsättningar är otillräcklig. Naturvårdsverket är den myndighet som skall typgodkänna fällor och utfärda bestämmelser kring dess användning och har initierat ett ettårigt projekt för att ta fram grundkunskap om fångst av vildsvin i Sverige med olika fälltyper.

Hundar i jakten

De hundar som skall användas vid vildsvinsjakt måste vara lämpade för denna jakt. De får inte vara för skarpa. Vi måste acceptera att inte alla vildsvin går undan för hundarna vid en jakt. Vilka hundar som är lämpliga för vildsvin är inte lätt att veta i förväg, men det står klart att det är individen snarare än rasen som är avgörande. Man kan konstatera att historiskt inte någon ras, i motsats till många andra specialiserade jakthundraser, avlats fram enbart för vildsvinsjakt.

Vilken typ av hund, ställande eller kortdrivande - stötande, som är mest ändamålsenlig avgörs av jaktformen. Flera raser kan lämpa sig för att användas vid vildsvinsjakt. Sådana raser är till exempel kortdrivande/stötande kontinentala raser, flera franska och östeuropeiska drivande raser, samt de nordiska jaktpetsarna. Hittills kan vi konstatera att det i de allra flesta fall är **individens egenskaper** och **inte rasen** som gör en hund lämplig för vildsvinsjakt. Däremot kan man tänka sig att man över tid och genom inriktad avel, kan skapa för ändamålet mer homogena och därmed lämpade raser.

De hundar som skall användas vid vildsvinsjakt bör, genom anlagstest eller på annat sätt, visa att de är lämpliga. Hundar som biter i friska vildsvin kan aldrig accepteras vid jakt! Däremot kan dessa hundar ofta användas vid eftersök. Överskarpa hundar och s.k. "packjakt" är direkt olämpliga inslag i vildsvinsjakten. Hundarna ska ha ett sådant arbetssätt att de själva uppsöker vildsvinen samt driver och/eller ställer dem.

Hundföraren spelar en viktig roll i jakten med hund. Dennes agerande måste utgå från etik och erfarenhet i kombination med jaktledarens instruktioner. Hundföraren måste:

- Veta syftet med hundanvändningen
- Veta vilka hundar som släpps i säten samtidigt
- Klart och tydligt tala om på radio när man går in på ett ståndsfall
- Avgöra om man skall släppa sin hund eller "hålla den inne" vid olika situationer
- Vara beredd att koppla sin hund om det finns risk för samjakt/koppeljakt i ett markavsnitt

Jaktprov

Svenska Kennelklubben (SKK) har nu infört jaktprov för tre typer av hundar för vildsvinsjakt:

- kortdrivande/stötande hundar, t.ex. wachtel, labrador, kleine münsterländer.
- ställande hundar, allmänt kallade "jaktspetsar", t. ex jämthund, gråhund samt olika laika-raser.
- drivande hundar (icke-nordiska stövarraser).

Drivande hundar är en så likartad typ av hundar, vad gäller deras arbetssätt, att SKK beslutat att de tillsvidare ska inrymmas under gemensamma provregler. Följande drivande hundar beskrivs av sina "ursprungsländer" som särskilt lämpade för vildsvinsjakt;

- Gonczy Polski
- Grand Griffon Vendéen
- Griffon Fauve de Bretagne
- Griffon Nivernais
- Planinski Gonic
- Posavski Gonic
- Slovenský Kopov

Normalt tillåts inte någon skyddsutrustning på jaktprov, då hundens anatomi och päls ska vara anpassad till hundens funktion. Dock görs nu undantag på vildsvinsprov, där SKK godkänner skyddsvästar, som inte hindrar hundens funktion och/eller rörlighet.

SKK och aktuella ras- och specialklubbar behöver nu hjälp från LRF:s och Sveriges Jordägarförbunds medlemmar, med att få tillgång till marker där organiserad vildsvinsjakt förekommer. På så sätt kan tillräckligt antal provtillfällen skapas och därmed kan flera hundar "certifieras" för vildsvinsjakt. För att skapa mera effektiva jaktprov skulle ett anlagstest kunna etableras som ett lämplighetstest (hägnstest) för start vid rasspecifika prov.

Organisationerna har uttalat en önskan om att SKKs Hunddata ska kunna informera om vilka individer som genomfört ett officiellt prov eller lämplighetstest och huruvida hunden är godkänd eller ej. Detta ska då också gälla för de raskorsningar som innehar "SKKs Tävlingslicens"!

Ett fungerande "lämplighetstest/hägnstest" kräver anläggningar som uppfyller de krav som Svenska Jägareförbundet, SKK samt SYF ställer, dels på hägnets utformning, dels på hägnets biotop och topografi. Vidare krävs att hägnet klarar uppsatta krav på att ersätta de vildsvin som inte längre, i möjligaste mån, uppträder som "vilda" svin. Organisationerna avser också att lämna visst bidrag för etablering av sådant hägn samt initialt bidra med driftbidrag för detsamma.

Eftersök

När det gäller eftersök på vildsvin krävs speciell kompetens och vanligt är att eftersökspatrullen består av två hundar som kompletterar varandra. En hund som vid jakt/jaktprov eller lämplighetstest bedöms att vara alltför skarp kan mycket väl vara lämpad för att ingå i ett eftersöksekipage. Hunden är ett ovärderligt verktyg vid all form av vildsvinsjakt. De jaktlag som förfogar över bra hundar får bäst resultat vid jakten!

Observera kraven enligt § 17 Jaktförordningen: "Vid jakt efter björn, lo, älg, hjort, rådjur, mufflonfår eller vildsvin skall en hund som är särskilt tränad i att spåra upp skadat vilt kunna finnas på skottplatsen inom högst två timmar från påskjutningen."

Utfodring

Vildsvinen har stora hemområden, 700 till 1 000 hektar för grupper med suggor och kultingar. Detta ställer krav på samarbete jaktgrannar emellan, speciellt när det gäller anläggning av foderplatser.

Det är viktigt att skilja på åtlar och foderplatser, eftersom de har olika syften. Utfodringen skall vara avledande för att styra vildsvinen iväg från skadekänslig åkermark, trafikerade vägar eller bebyggelse. Där jagar man inte, utan låter istället vildsvinen vara ifred så mycket som möjligt.

Det är främst under stränga vintrar som vildsvinen behöver det extra tillskottet på foderplatserna. Man bör dock hålla igång foderplatserna under hela året, så att vildsvinen vänjer sig vid att uppehålla sig där. Men fodermängden bör vara mindre under resten av året och ökas på vintern.

Livsmedel som bröd, makaroner och sötsaker hör absolut inte hemma i detta sammanhang. Att fodra vilda djur med livsmedel avsedda för människan är i högsta grad oetiskt! Förutom att mögla och se skräpigt ut så innebär det troligen också hälsoproblem för andra arter som rådjur.

Använd istället naturligt foder som majs, foderärtor, sockerbetor eller andra rotfrukter, frukt, grönsaker eller baljväxter. Man kan också använda de särskilda pellets som tagits fram för klöv-vilt. *Tänk på att slaktrester från tamdjur samt animaliska matrester är förbjudna!*

OBS! Alltför stora fodermängder kan ge mycket täta stammar, förändringar av vildsvinens rörelsemönster samt gyltor som betäcks för tidigt och vid fel årstid.

Det har ställts krav på att ta fram ett kraftfullt regelverk såväl för utfodring som för åtling med inriktning att utfodring endast får ske i strikt styrande syfte i samråd med grannar. För att inte föregripa det slutliga resultatet av Jordbruksverkets arbete i utfodringsfrågan vill vi på nuvarande tidpunkt uppmana alla som utfodrar vildsvin att beakta de lagar som redan gäller. Det är t.ex. förbjudet att leverera produkter för utfodringsändamål om man inte har tillstånd att producera foder!

Samverkan

Samverkan är nödvändigt för att skapa en framgångsrik förvaltning. Inte minst handlar det om att förenkla förutsättningarna för kommunikation. Redan idag provas olika modeller, och vilken samverkansmodell som fungerar bäst beror på de lokala förutsättningarna. En möjlighet är att nyttja den plattform som redan finns i form av älgskötselområden. Där den lokala strukturen har etablerats kan den appliceras på vildsvin med de anpassningar som krävs.

I andra sammanhang måste nya lokala initiativ skapas. Här måste i första hand markägarna ta initiativet till kommunikationen. Bjud in arrendatorer, grannar, jägare och hundfolk till samtal kring de gemensamma frågorna. Det är en enkel modell för att få samverkan och samråd till stånd.

Det viktigaste av allt är att få samverkan att fungera i praktiken. Här kommer det ställas krav på samtliga organisationer och intressenter att i den dagliga verksamheten söka samförståndslösningar och att lägga all kraft på att förbättra situationen där skadorna är som störst. Alla måste vara inställda på att undvika konflikter!

Information och Utbildning

LRF, Svenska Jägareförbundet och flera organisationer har lång erfarenhet då det gäller att medverka till informations- och utbildningsinsatser av skilda slag. Det gäller traditionella studiecirklar, medlemsmöten, föreläsningar, genomförande av debattmöten mm. Det finns också stor erfarenhet av att producera material för självstudier. Förbunden har också erfarenheter av att genomföra gemensamma seminarier. Bland annat har LRF och Jägareförbundet genomfört ett stort antal gemensamma och riktade medlemsmöten där vildsvinen, vildsvinsförvaltningen och behovet av samverkan stått på dagordningen. Erfarenheterna från dessa möten kommer att uppsummeras och ligga till grund för framtida insatser på området.

Men det gäller också att markägare och jägare omsätter insikter och kunskaper i praktisk handling och tar steget över mark- och jaktlagsgränserna bokstavligen talat. Det saknas traditioner när det gäller jaktsamverkan kring vildsvinsförvaltningen motsvarande den som sedan länge råder inom älgförvaltningen. Därför är det avgörande med initiativ från olika parter så att de initiala svårigheterna överbryggas! Det kan finnas ett stort behov av att utse "processledare" som kan vara behjälpliga med att starta upp nya samverkansinitiativ. Det är hög tid att gå från ord till handling!

Vildsvinsköttet – hantering från skog till bord

Vildsvinet är ett mycket uppskattat högvilt både i skogen och på bordet. Vildsvinskött är ett griskött men med djupare färg och en framträdande och angenäm viltsmak. Det är en resurs att ta tillvara med en fantastisk potential med bred användning både i hemmen och i restaurangvärlden. Det finns på sina håll en långt högre efterfrågan på vildsvinskött än vad som kan tillfredsställas. Med den kända tillväxten av vildsvinsstammen kommer tillskottet av vildsvinskött att bli en betydande extravolym på den svenska matmarknaden. Vildsvinskött är en högkvalitativ och mycket välsmakande produkt som i framtiden i allt högre utsträckning kommer att finnas kommersiellt tillgänglig. Det är i detta sammanhang av stor betydelse att konsumenten uppfattar vildsvinsköttet som ett värdefullt livsmedel. Konsumentinformation och marknadsföring är därför viktiga ingredienser i den framtida försörjningen av vildsvinskött.

Den stora mängd vildsvinskött som kommer att produceras i framtiden innebär att marknaden för vildsvinskött måste göras mera tillgänglig för allmänheten.

Det är av avgörande betydelse för vildsvinsköttets status att jakten och hanteringen av vildsvinen sker på ett kompetent och hygienmässigt korrekt sätt. Detta gäller såväl den enskilde jägaren som vilthanteringsanläggningen som hanterar slaktkroppen och även inspekterar köttet.

Denna inspektion fungerar bra idag, men det behövs en vidareutveckling av systemet för att förenkla och förbilliga denna process. Regeringen har gett uppdrag till Livsmedelsverket att utreda en förenklad hantering av vildsvinskött. Livsmedelsverkets utlåtande tyder på att dessa regler kommer att bli enklare vilket underlättar att vildsvinsköttet på ett enkelt sätt hittar till konsumenten.

Ett förenklat system för avsättning av vildsvinsköttet stöder en ökad jakt på vildsvin. Det behövs som ett led i en sammantaget framgångsrik vildsvinsförvaltning de närmaste åren. Dock skall kraven på hanteringen av vildsvinsköttet vara tillräckligt höga för att säkra hela kedjan ”från skogen till grytan” och garantera konsumentskyddet. Vilthandlarna och vilthanteringsanläggningarna har en betydelsefull roll i såväl logistik som marknadsföring, och detta måste utvecklas ytterligare.

BILAGOR:

Bilaga 1 – Regeringsuppdrag, Vildsvin 2009

Bilaga 2 – Exempel på Vildsvinsförvaltning

Bilaga 3 – Praktiska råd för samverkan kring viltskador i jordbruksarrenden

Bilaga 4 – Hundar i jakten, Kontakter för praktiska råd

Bilaga 5 – Vildsvin och Skogsbruket, SLU-utredning

Bilaga 6 – Litteraturlista på användbara böcker om Vildsvin

Bilaga 7 – Kontaktlista till organisationerna bakom skriften

Bilaga I. Regeringsuppdrag, Vildsvin 2009

Livsmedelsverket - Villkor för försäljning av produkter av vildsvin

Regeringen har gett Livsmedelsverket i uppdrag att överväga möjligheterna för jägare att sälja mindre mängder vildsvin och kött av vildsvin utan krav på besiktning i vilthanteringsanläggning. Livsmedelsverket ska även se om det finns andra lämpliga åtgärder inom verkets ansvarsområde som kan bidra till en god vildsvinsförvaltning. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juli 2009.

Aktuell status i utredningen: Livsmedelsverket har överlämnat sitt betänkande till Regeringen.

www.slv.se

Naturvårdsverket - En nationell förvaltningsplan för vildsvin

Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att utarbeta en nationell förvaltningsplan som ska fungera som kunskapsstöd i utarbetandet av länsvisa effektiva förvaltningsplaner för vildsvin. Meningen är att förvaltningsplanen ska ligga till grund för länsstyrelsens regionala förvaltning av vildsvin och vara till nytta för en långsiktigt hållbar vildsvinsförvaltning. Uppdraget ska vara redovisat senast den 1 december 2009.

Aktuell status i utredningen: Utredningen pågår. Utredningstiden förlängd till den 31 mars 2010.

www.naturvardsverket.se

Jordbruksverket - Åtgärder med anledning av vildsvinsförekomst

Regeringen har gett Jordbruksverket i uppdrag att utreda och lämna förslag på lösningar som kan begränsa vildsvinens påverkan på ekologisk grisproduktion. Jordbruksverket ska även, efter samråd med Naturvårdsverket, utreda behovet av föreskrifter om utfodring av vildsvin. Jordbruksverket bör även i övrigt redovisa andra lämpliga åtgärder inom verkets ansvarsområde som kan bidra till en god vildsvinsförvaltning. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juli 2009.

Aktuell status i utredningen: Jordbruksverket har överlämnat sitt betänkande till Regeringen.

www.jordbruksverket.se

Jägareförbundet - Jaktmetoder samt hundanvändning

Regeringen har beslutat att Svenska Jägareförbundet, efter samråd med andra berörda organisationer, ska ta fram rekommendationer om jaktmetoder samt hundanvändning vid vildsvinsjakt. Svenska Jägareförbundet ska senast den 1 april 2010 lämna en återrapportering.

Aktuell status i utredningen: Utredningen pågår.

www.jagareforbundet.se

Bilaga 2. Exempel på Vildsvinsförvaltning

Här nedan är några exempel på hur man kan gå tillväga i förvaltningen av vildsvinsstammen i olika delar av södra Sverige. Exemplet är hämtade ur vardagen och verkligheten. Många faktorer påverkar förvaltningen och resultaten år från år. Det viktigaste är att man lokalt tar tag i förvaltningen och samarbetar för att uppnå det resultat man eftersträvar.

Wanås

Hälften av vildsvinen fälls på en dag. Wanås förvaltning styrs av hänsyn till jordbruket.

-Det är inte svårt att jaga och reglera vildsvinen!

Yrkesjägare Sören Åmand-Hansen vid Wanås Gods vill slå hål på myten att vildsvinen inte går att hejda. Intill Wanås ligger Immeln-Rötveds vildsvinsskötselområde med många markägare. Det stora godset och de många små markerna är helt överens om metoderna för att öka jaktutbytet och minska skadorna på jordbruksmarken.

Vildsvinen på Wanås Gods har vuxit till en betydelsefull näringsverksamhet som går med överskott.

-Framför allt säljer vi drevjakter, säger Sören Åmand-Hansen. Men vi har god ekonomi även i skyddsjakterna vid vallar och grödor och får ut dubbel nytta när syftet är att störa vildsvinen vid den odlade marken.

Wanås Gods ligger öster om Hässleholm i norra Skåne. Men det är inte vildsvinen som är huvudnäringen på Wanås. Först och främst kommer den ekologiska mjölkproduktionen och osttillverkningen från 400 kor. Godset producerar sitt eget ekologiska foder på vallar och åkrar. Eftersom vallen inte sprutas blir det ett större inslag av kvickrot, vilket gör gräset ännu mer attraktivt för bökande vildsvin. Och ensilaget får helt enkelt bara inte bli kontaminerat av uppökad jord. De första vildsvinen kom till Wanås 1992, och man började jaga organiserat år 2000. Tre år senare samverkade flera faktorer så att skadorna började bli oacceptabla för jordbruket. Jordbruksinspektorn "gav order" till jägaren Sören Åmand-Hansen om att ta krafttag mot vildsvinens framfart, då en fortsatt skadeutveckling skulle bli oacceptabel.

-Vi jagade hårt den hösten, med dubbla drevjakter på varje område, och 2004 var stammen kraftigt nedskjuten. Då kom inspektorn tillbaka lite skamsen och ursäktande, "det var väl inte riktigt så jag menade".

Vad Sören vill säga genom att berätta detta är att det alltså går att jaga vildsvin mycket effektivt. Och hösten 2008 anordnades sammanlagt fyra jakter på Wanås, då det fälldes 120 vildsvin.

Ollonår ger skador

-Trots detta har vi faktiskt sett en del tilltagande skador under våren 2009, då det föddes många och stora kullar som en följd av extremt mycket ekollon förra hösten. Kommande höst blir det nog därför fem jakter istället för fyra. Det betyder att några av våra jaktområden kan komma att jagas två gånger och att vi då sannolikt lyckas minska stammen inför kommande vinter.

Naturen är nyckfull och det går inte att bestämma exakt antal vildsvin i vinterstam; vinterns väder, mängden ekollon och andra faktorer påverkar reproduktionen och stammens ökningstakt, men Sören anser att fluktuationerna absolut kan hållas inom rimliga och kontrollerbara gränser. Ungefär samtidigt som man började jaga vildsvin på Wanås bildades Immeln-Rötveds vildsvinsskötselområde på några grannmarker i närheten. Området har fram till 2009 vuxit till 3 500 hektar. Största delen består av enskilda mindre marker men en betydande del är utarrenderad jakt på Wanås, marker som godset inte nyttjar för den egna jakten.

-Det fanns flera skäl till att man bildade skötselområdet, säger Stig Lundström, jägare, markägare och förtroendevald i LRF Skåne, med ansvar för ägar- och jaktfrågor. Flera lantbrukare var oroliga för tilltagande skador, medan de som "bara" är jägare oroade sig för att stammen skulle jagas okontrollerat, skjutas sönder och minska.

Gemensamma mål

Flera studiecirkel anordnades i början av 2000-talet där både jägare, markägare och jordbrukare deltog. Samtidigt började ett tiotal jaktlag jaga vildsvin tillsammans och formulera gemensamma mål för förvaltningen. Och nu "samkör" Immeln-Rötved sina mål och metoder med Wanås; det finns inga avgörande skillnader i åsikter mellan det stora godset och de många små markerna.

Stig Lundströms bror Tuve är en av skötselområdets mest drivande krafter.

- Vi satte som mål att tredubbla vildsvinsstammen, från ett 20-tal djur till ett 60 tal djur i vinterstam, säger Tuve. Och det skulle ske utan att det uppstod några skador för jordbruket.

För att nå dit upprättades en rad regler.

+ Ett antal stabila suggrupper ska etableras, liksom ett antal kapitala galtar. De gamla djuren lär sig att åkermarker är farliga att beträda, de håller ihop sina flockar och begränsar de unga djurens "vikingatåg". Följaktligen jagar man nästan bara årsungar upp till 60 kilo. Merparten av jakten sker som drevjakt. Hösten 2008 sköts 76 vildsvin inom det 3 500 hektar stora området.

+ Ingen jakt i skogen eller vid permanenta åtlar under perioderna 1 februari till 15 april och 1 juni till 1 augusti. Då är det bara skydds jakt i anslutning till jordbruksmark som gäller.

+ En skydds jaktsgupp på cirka tio personer är beredd att rycka ut när det finns tecken på skador. Bland annat finns en jordgubbsodlare inom området, där vildsvinen skulle kunna åstadkomma oacceptabla skador om de fick härja fritt.

+ Inventering genomförs varje vår då alla sätter sig vid sina foderplatser samtidigt. Inom området finns ett 25-tal foderplatser med syfte att hålla vildsvinen inne i skogen, men där ingen jakt bedrivs. Bara ett fåtal åtelplatser för jakt finns inom området.

Fredade foderplatser

På Wanås har Sören Åmand-Hansen renodlat utfodringen. Foderplatserna är fredade med syfte att locka vildsvinen långt från känsliga odlingsmarker. Det förekommer ingen åteljakt i skogen.

-Skogen representerar trygghet, mat och trivsel, med avbrott för en, högst två, jakter per år. Den störande återkommande vakjakten ska istället ske vid åkermarken; där ska det inte vara någon lugn och ro.

-Under förra säsongen sköts 13-14 vildsvin vid skydds jakt på Wanås. Och för detta har vi gäster som alltså betalar betydande belopp. Det är framför allt våra danska bockjägare som är beredda att lägga en slant extra för att få skjuta ett vildsvin någon dag på sommaren när de kommer hit för att rekognosera inför augustijakten.

-Skydds jakten är till för att störa vildsvinen medan den stora beskattningen görs vid drevjakterna på hösten, då det är viktigt att skjuta både rätt antal och rätt urval, med största jakttrycket på årsungar. Ju högre medelåldern är på de vuxna vildsvinen, desto mindre skador får man på jordbruksmarken.

Wanås egna jaktmarker är uppdelade i sex jaktområden med fem-sex angränsande såtar i varje område. Ett normalt år jagas varje jaktområde endast en gång.

Mellan såtarna

-Då besätter vi passen i samtliga såtar och går in med fyra-fem hundar i varje såt. De flesta vildsvin som går ur en såt passerar in i nästa såt och finns kvar inom jaktområdet. Sören räknar med att fler än hälften av alla vildsvin som finns inom ett område faller under en enda sådan jaktdag, och då är 70 procent av de fällda djuren årsungar. 80 procent av de vildsvin som skjuts är stänkdjur som alltså kommer smygande ganska försiktigt utan någon hund i hasorna. 2008 sköt man alltså 120 vildsvin vid fyra jakttillfällen. Men efter en sådan jakt dröjer det också fem-sex veckor innan de överlevande vildsvinen återvänder till området.

-Om vi bedömer att det är ont om vildsvin ett visst år kan vi begränsa oss till tre jakter, om det är för många vildsvin, som det ser ut att vara 2009, så kan något av områdena belastas med två jakter.

På så sätt är det alltså ganska lätt att ta ner stammen. Eftersom all jakt i skogen sker som drevjakt, och skyddsjakten sker på öppna fält under den ljusa årstiden, så anser Sören Åmand-Hansen att den nya regeln om belysning vid åteljakt egentligen leder utvecklingen åt fel håll, "då skogen under 364 dagar om året ska vara en fredad och trivsamt plats". Åteljakt i skogen bör egentligen bara ske i undantagsfall. På Wanås är balansen och förvaltningen av vildsvinen en intern företagsfråga mellan i första hand jordbruksinspektorn och yrkesjägaren, och förstås ägarfamiljen.

-Ju mer pengar som kommer in från vildsvinen, desto större acceptans finns det för en viss anpassning av jordbruket.

Träffas och prata

I det angränsande Immeln-Rötveds vildsvinsskötesl område innehåller rollerna istället av många enskilda personer och grupper med olika bevekelsegrunder.

-Det fantastiska är hur knutar kan lösas upp om man bara träffas och börjar prata med varandra, säger Tuve Lundström. Glädjen att göra detta tillsammans överväger allt merarbete. Vi har fått en helt annan kontakt grannar emellan och allas åsikter respekteras.

Samverkan är helt frivillig och det finns fortfarande vita fläckar med små marker som inte ingår i området, antingen därför att de inte vill styras av begränsande regler eller för att de är emot samarbete i största allmänhet. Men en kombination av socialt tryck och nyfikenhet gör att antalet vita fläckar minskar sakta men säkert. Jaktlagen inom Immeln-Rötved intill Wanås har ännu inte börjat kommersialisera jakten, trots att de alltså har en förebild på nära håll.

-Jag har över huvud taget till exempel aldrig sett någon annons om gästjägare för skydds jakt, som ju är en affärsidé med dubbel vinst, säger Stig Lundström. Men det vore kanske något även för oss att tänka på.

Sören Åmand-Hansen har varit yrkesjägare vid Wanås i 25 år, så han har följt utvecklingen från det att det allra första vildsvinet vandrade in på godsets mark. Tidigare har han arbetat bland annat som trapper i Kanada och jaktguide i Zimbabwe och har en femårig jaktlig utbildning i botten.

-Var sak har sin tid och att lära sig förvalta vildsvinen kan vara en minst lika stor utmaning som att leda storviltjakter i Afrika.

Foderautomaterna på Wanås Gods ligger i skogen och är till för att hålla vildsvinen borta från odlingsmarken.
-Här sker aldrig någon åteljakt, säger yrkesjägare Sören Åmand-Hansen.
Tuve och Stig Lundström från angränsande Immeln-Rötveds vildsvinsskötselområde har mycket utbyte med "stora grannen".

Trots alla åtgärder uppstår det ändå en del skador på odlingsmarken.
-På betsmarker och träda är det ingen katastrof, säger Sören Åmand-Hansen, men blir det skador i slåttervallen "får jag med jordbruksinspektorn att göra". Tuve och Stig Lundström har heller inte särskilt mycket skador i vildsvinsskötselområdet.

–Vi jagar i fem-sex angränsande sätar samtidigt och fäller vanligtvis fler än hälften av alla vildsvin som finns på marken under en enda jakttag, säger Sören Åmand-Hansen. I Immeln-Rötveds vildsvinsskötselområde försöker man också att jaga över stora områden genom att samverka mellan grannarna.

Ett vildsvin som passerar ut ur en sät går vanligtvis in i nästa sät och förr eller senare går de på en passkytt.

Bullerbyn

Bullerbyns samverkan började med gemensam jakt. "Öppenheten var befriande"

Bullerbyns vildsvinsområde bildades i maj 2008.

-Vår första aktivitet var att arrangera en gemensam jakt. Det är ett bra sätt att lära känna varandra och skapa en utgångspunkt för fortsatt samarbete, säger Lars Sävberger, ordförande i det nya vildsvinsområdet.

De första skadorna på jordbruksmark iaktogs 2006 och man ville ta tag i utvecklingen på ett tidigt skede.

-Vi ansträngde oss för att bygga samarbetet på största möjliga öppenhet. Däremot har vi inte haft någon brådska med att formulera konkreta mål för till exempel hur stor stammen bör vara. "Nu har jag skjutit en årsunge och flocken gick västerut"

Sms:et skickas inom några minuter till alla mobiltelefoner i Bullerbyns vildsvinsområde. Nu vet alla att det finns vildsvin i rörelse, var de senast iaktogs och vart de är på väg. Andra jägare som är hågade och beredda kan snabbt besätta sina respektive åtelplatser eller pass.

-Hemlighetsmakeriet utrotades redan från början. Istället för att smyga med utfordring och avskjutning försöker vi informera och underlätta för varandra.

Lars Sävberger är ordförande och huvudjaktledare i Bullerbyns vildsvinsområde. De samverkande markerna omfattar drygt 2 000 hektar och ligger mellan Vimmerby och Mariannelund i Astrid Lindgrens hembygd. Själva Bullerbyn, med sina tre ursprungliga gårdar ligger vid Sevedstorp, där Thomas Pettersson är bonde och köttproducent med 60 hektar åker och 50 hektar vall.

-Jag upptäckte de första bökskadorna 2006. Skadorna ökade 2007, inte så allvarligt men tillräckligt för att jag skulle börja bli orolig för utvecklingen, säger Thomas Pettersson.

Thomas bor bara några hundra meter från Lars Sävberger. De pratar med varandra, om inte dagligen, så åtminstone någon gång i veckan. Lasse är med och delar på jaktarrendet hos Thomas, som fokuserar på sitt lantbruk och sällan har tid att jaga själv. I sin profession sitter Lars Sävberger hos Rikspolisstyrelsen med ansvar för Nationella Viltolycksrådet som hanterar trafikolyckor och eftersök av vilt. Det bidrar till att han är uppmärksam och medveten om vildsvinens snabba expansion.

-Men när det gäller lokal vildsvinsförvaltning så har jag väl ungefär samma förutsättningar och utgångspunkt som vilken annan intresserad jägare som helst.

I början av 2008 tog Lars Sävberger, Thomas Pettersson och några av de mest aktiva jägarna i trakten initiativ till ett möte för att grunda och etablera ett vildsvinsområde.

Ingen färdig målsättning

-Någon långsiktig strategi eller färdig målsättning har vi inte formulerat. Dels vill vi inte föregripa allas synpunkter och delaktighet, dels anser vi oss inte ha tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att veta vart vi vill nå och hur stor stammen kan och bör bli. Men syftet med samverkan är förstas både att skapa bra jakt och att hålla nere skadorna för jordbruket genom att vi kan försöka få någon slags kontroll över stammens utveckling.

Bullerbyns vildsvinsområde höll sitt första och konstituerande möte den 28 maj 2008 hemma på altanen hos Lasse Sävberger.

-Det var en befriande känsla, säger Thomas Pettersson. Många "hemligheter" kom upp i dagen och diskuterades öppet.

Markägare och jägare berättade om vad de sysslade med, hur de matade och åtlade, vilka observationer de hade gjort och vilka uppfattningar de hade om stammens storlek och sammansättning.

Öppenheten blev redan från första stund en av hörnstenarna för samarbetet. I övrigt var man överens om att pröva sig fram och att jägarna ska vara lyhörda för lantbrukarnas synpunkter. Vid mötet beslutades också om en stor gemensam jakt följande september. Förberedelserna inför jakten blev på sätt och vis också förberedelser inför den fortsatta verksamheten inom vildsvinsområdet. Olika ansvarsområden fördelades och regler för åtling och utfodring gjordes upp.

Ingen är tvingad

-Allt är frivilligt och ingen ska känna sig tvingad, säger Lars Sävberger. Det ska vara positivt och berikande att vara med. Vi har varit noga med att det fortfarande är markägaren och jakträttsinnehavaren som bestämmer över sin egen jakt och viltvård, men att de som är med i samverkan följer våra gemensamma regler. Under 2006, första året då vildsvinen satte spår efter sig, sköts ett enda djur inom hela det blivande området. Följande år, 2007, sköts fem vildsvin, mer slumpmässigt. Vid den första gemensamma drev- och hundjakten, sedan området bildades 2008, sköts inget djur alls.

-Det tar tid att lära sig hur man gör. Vi kanske har placerat passen fel och vi har inte fått erfarenhet av hur vildsvinen reagerar på hundarna, säger Lars Sävberger. Jag kan tänka mig att när vi blivit kunnigare kommer en större andel av vildsvinen att fällas vid drev- och hundjakterna, men hittills har de flesta djur skjutits vid åtel.

Under 2008 fälldes 14 vildsvin, varav 12 vid åtel och två vid den andra gemensamma hundjakten. Redan under de första månaderna 2009 var man uppe i tio skjutna vildsvin. Att förvalta vildsvin är inte arbetsfritt. Entusiastiska jägare och frivilliga krafter måste tas tillvara. Den inbitne stövarjägaren Jonas Svensson utsågs till hundansvarig och skaffade en redan injagad västsibirisk laika, till både jakt och eftersök.

-Egentligen hade jag väl inte tänkt mig den här utvecklingen, säger Jonas. Vildsvinen har tagit bort mycket uppmärksamhet från stövarjakten, som jag egentligen vill hålla på med. Men nu är det som det är och då kan man lika gärna gilla läget.

”Hunden ska vara mjuk”

Jonas har en bestämd uppfattning om att hunden ska vara mjuk, inte hård och aggressiv, den ska ställa eller flytta ”försiktigt” på vildsvinen, inte slåss med dom eller skrämman iväg dom flera kilometer.

-Men det finns lika många åsikter om hundar det som det finns hundförare.

Jonas har också byggt upp ett nätverk med vildsvinshundar som kan täcka upp eller delta i jakter när det behövs.

-Om det är något jag saknar och vill efterlysa så är det en bra och neutralt hållen hund- och hundförarutbildning med information om olika hundraser och deras egenskaper och hur man kan fostra olika sorters vildsvinshundar.

-Det vore något för de centrala organisationerna att bidra med, säger Jonas.

Morgan Karlsson är ytterligare en entusiast i Bullerbyns vildsvinsområde. Han lägger ner mycket tid, bland annat på att sköta åtelplatser.

-Jag har ställt in foderspridarna på ungefär ett kilo majs per dag, säger han. Avsikten är inte att locka hit fler vildsvin från grannmarkerna.

Med utsikt över den idylliska Bullerbyn håller lantbrukaren Thomas Pettersson på att montera en frösåmaskin på sin vält. Delvis är det en följd av att vildsvinen bökat runt i några vallar.

Välten har han tillsammans med Daniel Frode som driver lantbruk på andra sidan länsgränsen,

i Jönköpings län, några mil från Bullerbyns vildsvinsområde. Thomas och Daniel har maskinsamverkan.

-Hemma hos mig har jägarna inte alls blivit lika överens som de är här, säger Daniel Frode. Och det gör mig lite bekymrad för framtiden. Men jag hoppas att Bullerbyn kan bli ett bra exempel som sprider sig till omgivande trakter, det verkar ju fungera väldigt bra här.

Gemensamma beslut i Bullerbyns vildsvinsområde

- Jaktområdet namnges och styrelsen väljs
- Jaktkartor med inritade pass upprättas för hela området
- Pass och skyltning ombesörjs av respektive jakträttshavare
- Minst ett par gemensamma välorganiserade jakter per år ska arrangeras och genomföras med hög säkerhet, etik och moral
- Huvudjaktledare utses tillsammans med biträdande jaktledare för varje by
- Hundansvarig utses och lista över jakt- och eftersökshundar upprättas
- Eftersök kan genomföras utan att man först måste meddela jakträttsinnehavare
- Jaktavgift, 50 kronor, betalas till områdesföreningen av alla deltagare utom hundförare
- Åtelplatser redovisas, där endast naturprodukter i måttliga mängder får användas
- Sms skickas till ordföranden när vildsvin observerats eller skjutits. Meddelandet vidarebefordras till berörda i området
- Skjutet vildsvin tillfaller jakträttsinnehavaren, som också bekostar trikinprovet
- Transportabelt skjuttorn finns att tillgå för jakt vid skadedrabbad jordbruksmark
- Vid skador på grödor avgör jakträttsinnehavare och markägare/lantbrukare om det behövs hjälp från andra jägare för att bedriva effektiv jakt

Morgan Karlsson kollar foderautomaten, Jonas Svensson är hundansvarig i området, Magnus Andersson är jägare och Lars Sävberger är huvudjaktledare.

Lantbrukare Thomas Pettersson monterar en frösåmaskin på välten, delvis en anpassning till förekomsten av vildsvin. Thomas har maskinsamverkan med Daniel Frode.

© Lars Krögerström

Stenar under foderautomaten gör att vildsvinen hålls sysselsatta med att leta mat.

© Lars Krögerström

Bullerbyns vildsvinsområde har ett gemensamt transportabelt skjuttorn, som när som helst kan hämtas hemma i trädgården hos Lars Sävberger.

© Lars Krögerström

Jonas Svensson har fått ändra sina jaktvanor och skaffat en injagad västsibirisk laika.
-Egentligen är jag stövarjägare, men det är bara att gilla läget.

Vildsvin Halland

EU-projektet blev självgående samverkan. ”Tydlig ansvarsfördelning begränsar skadorna”

-Vildsvinen går inte spårlöst förbi. Hur bra man än blir på förvaltning så kan det aldrig bli helt störningsfritt där vildsvinna har etablerat sig.

Nils-Erik Andersson är lantbrukare mitt i ett av landets mest vildsvinsförvaltade områden i centrala Halland. Sedan 2003 har Vildsvinsklubben ekonomisk förening byggt upp ett samarbete mellan alla parter, först som ett EU-projekt, nu som en självgående förening.

-Vi jobbar med kunskap, samarbete och aktiviteter kring vildsvinens förvaltning, säger Christer Stensson, ordförande i föreningen.

Från att ha skjutit de flesta vildsvinen vid åtel skjuts nu 80 procent av djuren vid gemensamma jakter med hund, något som ökat i takt med kunskaper och erfarenheter, eller vid skydds jakt.

Nils-Erik Andersson odlar 115 hektar åker och vall, mest foderspannmål, en del ärtor och andra specialgrödor. Han har smågrisproduktion med 144 suggor... tamgrisar är bäst att tillägga i det här sammanhanget.

-I mina nya rutiner och förutsättningar som bonde ingår att åka runt åkermarkerna med jämna mellanrum och leta påbörjade vildsvinsangrepp. Då kan jag antingen ringa någon annan jägare i mitt jaktlag, eller till akutgruppen som kommer hit och skjuter en kulting. Och om det är risk för skördeskadorna i slutet av växtsäsongen får jag ”offra” en skjutgata i spannmålen. Helt skadeslös kan man aldrig bli.

Men priset har ändå blivit överkomligt, menar Nils-Erik, mycket lägre än vad det skulle ha kunnat bli om vildsvinen hanterats på ett mer lättsinnigt sätt från början.

Skadebilden, redovisad som antal hektar påverkad mark, var faktiskt lägre 2008 då stammen beräknades till 35 vildsvin per 1 000 hektar, jämfört med inledningsåret 2003 då tätheten var fem vildsvin per hektar. På hela arealen odlad mark, ungefär 2 500 hektar av det 11 000 hektar stora jaktområdet, uppstod under 2008 väsentliga skador från vildsvin på 4,5 hektar fördelat på elva platser.

Tre orsaker

-Vi lyfter fram tre orsaker till den låga skadefrekvensen: hur vi jagar, hur vi utfodrar och hur vi kommunicerar med varandra, säger Vildsvinsklubbens ordförande Christer Stensson. Och en lantbrukare som upptäcker skador vet vad han ska göra. Det finns färdiga rutiner för snabba åtgärder.

Ansvaret att ta första steget ligger på lantbrukaren själv. Han ska rapportera direkt när han upptäcker en skada i grödan eller på vallen. Rapporteringen sker i första hand till jaktledaren i markens jaktområde. Därefter övergår ansvaret till jaktledaren och jaktlaget, antingen genom att någon av jägarna går dit och skjuter en kulting eller genom att jaktlaget anlitar Vildsvinsklubbens särskilda akutgrupp som kan sätta upp temporära viltstängsel eller bedriva en mer systematisk jakt på platsen. En skjuten kulting löser i de flesta fall problemet eftersom flocken i genomsnitt försvinner och är borta i mellan två och tre veckor innan ledarsuggan återvänder till samma plats med sin grupp.

-Det är en kunskap som vi kommit fram till och som bekräftas av märkningsförsök i Skåne.

Den upptäckta skadan leder alltså till en kedjereaktion: bonden-jaktlaget-akutgruppen. Under jaktåret 2007-2008 fälldes 20 vildsvin, merparten kultingar, vid sådan skydds jakt och i de allra flesta fall upphörde skadegörelsen.

Sparsam utfodring

-Att skyddsjakten blivit så effektiv beror bland annat på hur vi utfodrar vildsvinen, säger Christer Stensson. Vi utfodrar sparsamt och bara med oförädlade jordbruksprodukter som majs och spannmål. Vi skiljer också på foderplatser och åtelplatser. Det är en metod som håller vildsvinen vilda. De kommer inte sättande när man skramlar med en hink, som jag sett skräckexempel på, och de får inte tandinfektioner från sött bröd och annan olämplig föda. Övergödda suggor får kullar på upp till tio kulingar, istället för fem-sex som är mer normalt och kontrollerbart för en vild stam i balans.

Vildsvin som inte överutfodras förblir vilda och flyr fältet när de blir påskjutna. En sugga som förlorar en kuling blir borta flera veckor innan hon återvänder. Utfodringen bekostas av jägarna. Sammanlagt finns 26 foderautomater på föreningens 11 000 hektar. Området är uppbyggt av 15 självständiga jaktlag och cirka 180 jägare. Från varje foderautomat sprids upp till tre kilo majs, ärtor och/eller vete per dygn, ungefär 900 kilo per år. Sammanlagt kostar fodret 60 000 kronor eller i genomsnitt drygt 300 kronor per jägare.

-Med en ranson på tre kilo foder per dygn kan en flock vildsvin inte "slå sig ner" och äta sig mätta, de håller sig i rörelse men lockas ändå då och då till platsen under sina strövtåg. Därför är det viktigt att utfodringen sker så långt från känslig jordbruksmark som möjligt.

Utöver foderplatserna håller sig varje jaktlag med minst en åtelplats för jakt; den ska ligga minst 500 meter från en foderplats. Varje jaktlag bidrar med en grundplåt på 400 kronor till akutgruppen, som består av en handfull entusiastiska, hundintresserade jägare som också specialiserat sig på eftersök och effektiva jaktformer.

Ändrade jaktformer

I början av projektperioden, 2003 och 2004, sköts nästan 80 procent av vildsvinen vid åtel, det blev åtskilliga timmars ensam väntan på varje skottchans. Så småningom kunde väntetiden minskas med hjälp av kameror och rörelsekänsliga klockor och andra tekniska hjälpmedel. Men framför allt har jaktformerna förändrats.

-Nu skjuter vi istället 80 procent av djuren vid gemensamma hundjakter eller skyddsjakter. De gemensamma jakterna sker för det mesta i samverkan mellan flera jaktlag inom området. Vi har skaplig koll på var vildsvinen befinner sig för tillfället och kan välja relativt små sätar på 75 till 100 hektar. Och vi jagar aldrig samma sät mer än två, sällan tre, gånger under en säsong, upprepade jakter riskerar att störa vildsvinens vanor och bidra till oväntade rörelsemönster och nya skador. Beståndet beräknas nu till ungefär 350 vildsvin inom föreningens 11 000 hektar. Därav fälldes 153 djur under säsongen 2007-2008. Tre fjärdedelar, 119 djur, var kulingar och årsungar, 20 var galtar och 14 var unga suggor. Någon sugga äldre än cirka 1,5 år sköts inte.

-Vi är alltså mycket konsekventa i vår jakt och vår avskjutning, och det har gjort jakten effektivare på många sätt.

Hundarna har till exempel lärt sig att det inte lönar sig att stå och skälla på den stora suggan om det ska bli något byte vid jakten. Istället går de på unga djur som är mer lättskrämda men som ändå flyttar sig ganska lugnt fram mot passkyttarna

-Första hundjakten förra hösten sköt vi sju vildsvin redan i första säten, mycket tack vare hundarnas urval.

Uppskattad hemsida

Vildsvinsklubbens hemsida har blivit en uppskattad informationskälla, inte minst för jägarna själva.

-Där lägger vi in all avskjutningsstatistik, vikt, skottplats och till och med kaliber på vapnet. Även rapporterade skador offentliggörs på hemsidan, säger Christer Stensson. Öppenheten skapar en bra stämning inom området och mellan olika intressen. Den är en viktig del av vår framgång.

Under 2006 avslutades det EU-finansierade pilotprojektet, men verksamheten har fortsatt i samma spår. Christer Stensson åker själv runt och missionerar i södra Sverige, och minst fem-sex områden har bildat egna "vildsvinsklubbar" enligt ungefär samma koncept.

-Mina råd är att man ska börja i tid, innan skadebilden blivit akut och att jägarna ska vara lyhörda och öppna för böndernas synpunkter. Då finns goda förutsättningar att lyckas.

Under projekttiden bekostades en hel del forskning inom området, vars resultat sedan ledde fram till rekommendationer för förvaltningen. Även foderautomaterna fick föreningen betalda av projektpengarna. Forskningsresultaten är användbara för alla, men automater måste förstås nya områden köpa själva för egna pengar. Löpande utgifter för foder och skadeberedskap tillkommer men behöver inte bli så stora.

-I Vildsvinsklubben är det flera jaktlag som börjat tjäna lite pengar på vildsvinen genom att till exempel sälja åteljakt eller ta in betalande jägare på sina egna jakter. Och det finns även tankar på mer avancerad turism med vildsvinssafari och andra upplevelsepaket. All sådan affärsverksamhet utvecklas av enskilda entreprenörer eller av jaktlagen.

-Även köttförädling förekommer. Redan nu finns tre-fyra viltslakterier och mottagare inom några mils avstånd; någon gör korv eller levererar kött till restauranger. Några jägare som varit tidigt ute har också blivit återförsäljare av utrustning och foder för vildsvinsförvaltning.

I egen regim anordnar Vildsvinsklubben utbildningspaket och kursdagar för att sprida sina erfarenheter. Varje år anordnas en vildsvinsdag, likt en jaktmässa, som ger klubben en del egna intäkter.

-Vildsvinen samlar bygden istället för att skapa splittring. Och då tycker jag att vi har lyckats i våra föresatser, säger Christer Stensson.

© Lars Krögerström

–Vildsvinen är hanterbara, säger lantbrukare Nils-Erik Andersson. Men visst måste man räkna med att ändra sina rutiner i jordbruket.

© Lars Krögerström

Vildsvinsklubbens styrelse diskuterar gemensamma jakter och andra aktiviteter. Akutteamets förutsättningar är också en viktig fråga. Bengt-Göran Bengtsson, Stig Sjunnesson, Johan Petterson och Christer Stensson.

-Samverkan kring vildsvinen har skapat ett bra socialt klimat som också smittar av sig på annan jaktsamverkan, säger de.

© Lars Krogerström

-Högst tre kilo majs per dag sprids vid foderautomaterna, säger Christer Stensson.

Dunker

Ove ville inte ha viltskador på arrendemarken. Det blev startskottet för samverkan i Dunker. Ett nytt jordbruksarrende blev startskottet för samverkan om vildsvinen. Mjölkbonden Ove Carlsson klargjorde att han inte ville godta några större viltskador på sitt nya sidoarrende. Mindre än ett år senare hade ett målinriktat samarbete etablerats mellan markägare, jägare och jordbrukare inom ett 2 500 hektar stort område runt Dunker i Södermanland. Parterna renodlar sina roller men tar ett gemensamt ansvar för vildsvinens förvaltning.

-Varken jägare, bönder eller markägare klarar att hantera stammen på egen hand, säger Ove Carlsson. Det ställs helt nya krav på samverkan.

En ny epok i svensk jakt och viltförvaltning har just tagit sin början.

Markägaren Anders Henningsson, jaktarrendatorn Peter Norén, spannmålsbonden Lars Ingvarsson och mjölkbonden Ove Carlsson tillhör den drivande kärnan i ”Grannskapet Viseberg” runt Dunker norr om Malmköping i Södermanland. Anders är enbart markägare och arrenderar ut både jakten och åkermarken, Peter är jägare medan både Lars och Ove sitter på flera stolar som både markägare och jägare, men framför allt är de bönder. Förutom att de brukar den egna marken har de avtal med andra markägare om flera sidoarrenden. Det var när Ove Carlsson och hans bror skulle ta över ett nytt sidoarrende på 70 hektar åkermark hos Anders Henningsson som hela processen började.

-Marken var hotad av vildsvinsskador, och det kan vara förödande för oss mjölkbönder, säger Ove. Vi ville inte ta över en mark om inte ansvaret för viltskador är tydligt reglerat i vårt arrendeavtal.

Ove och Anders kom fram till att man inte kan lösa problemet isolerat för 70 hektar.

-Viltskadorna är en gemensam fråga för alla marker inom ett större område. Om vi vill förhindra skador med förebyggande arbete måste vi samverka inom hela vistelseområdet för en vildsvinspopulation.

Ur markägarens perspektiv är frågan minst lika viktig, menar Anders Henningsson.

-Om förutsättningarna för att odla och driva jordbruk blir sämre på grund av vildsvinen, så minskar ju på sikt också värdet av arrendet.

Grannar emellan

Under vintern och våren 2008 började man sedan snacka grannar emellan. Första gången frågan togs upp i en organiserad församling var vid ett avbyttarmöte för traktens mjölkbönder. Och i oktober 2008 kallades hela bygdens markägare jordbrukare och jägare till ett allmänt möte i Dunkers skola. Man enades utan större motsättningar om att inleda ett samarbete inom de 2 500 hektar som representerades på mötet och slog samtidigt fast två övergripande principer, att inte utfodra förutom vid åtling för jakt samt att samfällt öka jakttrycket. Samverkansområdet döptes till ”Grannskapet Viseberg”, efter den fornborg som ligger mitt i området, en urgammal försvarsborg som kan stå som symbol för syftet med verksamheten. Man valde att fortsätta samarbetet i lösa former och man kom också överens om att alla gemensamma beslut ska fattas med konsensus, alltså att samtliga inblandade är överens.

-Vi har hittills inte upprättat en enda skriftlig överenskommelse, allt är muntligt och bygger på fri och pliktlös vilja hos såväl markägare, jaktlag som jordbrukare, säger Ove Carlsson.

-Men, säger spannmålsbonden Lars Ingvarsson, det betyder samtidigt att ribban inte kan läggas alltför högt från början, till exempel när det gäller lägstanivån på jakttrycket.

Ansvarsfördelningen mellan avtalsparterna, ägare, jägare och brukare, är heller inget som huggits

in i sten från första stund. Hur man fördelar arbete och kostnader är ytterst upp till parterna i varje enskilt arrendeförhållande.

Utvecklas praxis

-Här kommer det nog att växa fram en praxis, säger markägaren Anders Henningsson. Enligt min uppfattning finns det tre delar i det förebyggande arbetet.

-För det första krävs en ganska omfattande arbetsinsats med övervakning, skötsel av foderautomater och skydds jakt som ska utföras, och det tidsödande arbetet bör av naturliga skäl skötas av jägarna och jaktlagen.

-För det andra krävs investeringar i foderautomater, övervakningsteknik. Och i min värld bör vi markägare ta de kostnaderna och på så sätt delta aktivt i samverkan.

-För det tredje krävs att jordbrukaren måste acceptera och förstå den nya situationen och bland annat anpassa jordbrukets grödor och metoder.

Hur man sedan i detalj fördelar bördorna och formulerar sina överenskommelser blir ytterst en avtalsfråga när man har ett trepartsförhållande.

-Men situationen reser många nya och intressanta frågor, fortsätter Anders Henningsson, inte minst om hur man ska formulera sina jakträttsavtal och arrendeavtal. Om till exempel jag som markägare vill ställa krav på min jakträttsarrendator att utföra vissa tidskrävande uppgifter, till exempel skydds jakt och skötsel av åtelplatser i skadeförebyggande syfte, för att min jordbruksarrendator i sin tur ska bli nöjd, ska jag då sänka min avgift för jaktupplåtelsen? Eller är förekomsten av ett nytt och attraktivt jaktbart vilt på marken så värdefull att det istället motivera en höjning av arrendeavgiften?

Tillgång eller belastning

När den frågan marknadsprövas i kommande jakträttsupplåtelse får man svar på huruvida vildsvinen är en tillgång eller en belastning, menar Anders Henningsson i sin nakna marknadsanalys. Peter Norén har på senare tid insett vad som förväntas av honom som jaktarrendator. Vildsvinets entré har skapat en ny världsbild för jägarna.

-Förr varade jaktsäsongen ett halvår, nu pågår den utan avbrott dygnet runt året runt.

Peter har bokfört sin tid och har under det senaste året ägnat ungefär 40 timmar per månad, utan bössa, på skötsel och övervakning av två jaktmarker. Därtill kommer skydds jakten som under sommaren kräver mellan 60 och 70 timmars vakande med bössa. Och så håller han förstås fortfarande på med den "vanliga" jakten också.

-Ett problem för oss är att i vårt jaktlag bor de flesta jägare på andra orter (det kallas ibland 08-syndromet), och då faller ju bördan tyngre på oss som bor här, säger Peter. Nu råkar jakten och viltvården ändå vara mitt stora intresse, och vi har hittills inte reglerat den rådande fördelningen av arbetsinsats inom jaktlaget.

Vid samverkansområdets första mötet i Dunkers skola kom man överens om en gemensam jakt dag i november, och en jakt efter nyår, då alla jaktlag samtidigt jagade på sina respektive marker. Det blev visserligen inget skjutet den första dagen, men sammantaget har det ändå gått ganska bra under det första året. 30 vildsvin har blivit fällda inom samverkansområdet. Hela 80 procent är kultingar eller "rödgrisar" upp till ett år och hälften fälldes vid någon form av skydds jakt. Hittills har bara ett fåtal vildsvin fällts vid hundjakt, men den andelen hoppas man kunna öka.

Nya hundar

-Om året-runt-jakten inneburit en revolution inom jägarkåren så är behovet av hundar minst lika omvälvande, säger Peter. I början har vi lejt in några vana hundförare och vi har upprättat ett kontaktnät och en pool med hundar och hundförare inom några mils avstånd.

Men nu har både Peter och Ove skaffat valpar för vildsvinsjakt, medan Lars håller fast vid att inte skola om sin älghund, "någon måste ju hålla älgjakten vid liv".

Grannskapet Viseberg ligger i skärningspunkten av tre älgskötselområden där delar av alla tre områdena ingår. Någon utgångspunkt i redan befintliga jaktstrukturer fanns alltså inte.

-Det var ytterligare ett skäl till att vi inte ville formalisera vår samverkan. Det är ingen av oss som känner något större behov av fler stadgar och bestämmelser i våra liv, säger Ove.

Både Ove Carlsson och Lars Ingvarsson har gjort vissa anpassningar i sin växtodling, enligt "rollfördelningen" mellan parterna.

-Inte så att vi har lagt om hela växtodlingsplanen, men jag har till exempel slutat helt med ärter, säger Lars.

-Och jag har inte längre någon vall på åkermarkerna längst bort från gården, säger Ove.

2 500 hektar är inte större än att man kan ha täta kontakter mellan de inblandade parterna. Sammanlagt berörs ungefär 30 personer av samverkan, men alla medlemmar i jaktlagen är inte lika aktiva och några mindre markägare har helt överlåtit ansvaret till sina arrendatorer. Grannsamverkans kärna består därför av åtta-nio nyckelpersoner.

Samtidigt är 2 500 hektar inte tillräckligt stort för att kontrollera en vildsvinsstam.

-Därför är det glädjande att vårt initiativ och våra förehavanden har väckt nyfikenhet i angränsande trakter och marker, säger Lars Ingvarsson. I närheten finns några stora markägare som driver kommersiell vildsvinsjakt och som därför vill ha en tätare stam än vad vi tycker är lämpligt. Men de har varit tillmötesgående och erbjudit sig att anpassa sin förvaltning i närheten av våra gränser.

-Och i vissa andra områden, med liknande ägostruktur som vår, följer man vårt exempel med spännt intresse. Så det här kan vara början till något mycket större.

Bara oförädlade jordbruksprodukter används som foder. Och utfodringen sker sparsamt.

Arbetsfördelningen är klar. Jägaren Peter Norén lägger ner mycket tid på ätelplatserna och på övervakningen av viltskador. Markägaren Anders Henningsson (två från höger) står för investeringarna i teknik och foderautomater medan mjölkbonden Ove Carlsson (t v) och spannmålsbonden Lars Ingvarsson (t h) måste anpassa sin jordbruksmetoder till att det finns vildsvin på marken.

Förr varade jaktsäsongen ett halvår. Nu pågår den året runt och dygnet runt. Vildsvinen har vänt upp och ner på jägarnas liv. Anders Henningsson, Lars Ingvarsson, Peter Norén och Ove Carlsson inspekterar en ätelplats.

Bilaga 3:I. Praktiska råd för samverkan kring viltskador i jordbruksarrenden, särskilt vildsvinsskador

Vildsvinen orsakar skador såväl i skog och mark som i trafiken. Målet är att förvalta vildsvinstammen så väl att skadorna kan hållas på en rimlig nivå. Vi vet att vildsvinets karaktär och levnadssätt innebär att skador på skog och mark aldrig kan undvikas helt. Det innebär att en viss tolerans måste byggas in vårt medvetande.

Pågående arbete

Kunskaper och erfarenheter vad gäller vildsvinsskadorna är naturligen inte så stora då vildsvinen endast levtt frilevande i Sverige i drygt 20 år. Vi behöver öka kunskapen om vildsvinsskadornas effekter på grödorna och dess ekonomiska konsekvenser och samtidigt dokumentera och sprida denna kunskap.

Vad har forskningen bidragit med och vad säger erfarenheterna från den praktiska förvaltningen? Hur ser kostnadsbilden ut vid inträffade vildsvinsskador och hur påverkas de enskilda företagen ekonomiskt och arbetsmässigt? LRF har avsatt utvecklingsresurser för konsultuppdrag när det gäller dessa frågor.

Så motverkas skador

Skador på jordbruksgrödor uppstår främst när vildsvin bökar i sitt födosök efter mask och kvickrot på vallar eller äter av säd. Det är viktigt att minska dessa skador. Om marken är arrenderad och jakträtten finns kvar hos jordägaren, kan åtgärder för att minska skador dels vara sådana som arrendatorn genomför, dels sådana som jordägaren utför efter samråd, och eventuellt i samverkan, med arrendatorn. En viktig framgångsfaktor är att arrendatorn är uppmärksam på vildsvinsskador och tidigt upptäcker och rapporterar när skador uppstår. Då ökar möjligheterna att sätta in motåtgärder.

Det finns en rad åtgärder som erfarenhetsmässigt visat sig kunna minska skadorna i jordbruksgrödor. Till exempel bör vallar inte ligga mer än cirka tre år. Då motverkas förekomsten av kvickrot, vilket kan minska skadorna. Arrendatorn bör i ett tidigt skede informera jordägaren om var skadekänsliga grödor kommer att odlas. Jordägaren kan då vara särskilt uppmärksam på dessa grödor, särskilt från mjölkmodnaden och fram till skörd. Förberedda skjutgator närmast skogskanten underlättar jakten. Här kan flyttbara jaktorn ställas upp. Skjutgatorna kan ofta förläggas till vändtegar, som då inte besås.

Elstängsel är en effektiv metod för att hålla vildsvinen borta från attraktiva grödor. Dessa stängsel sätts i första hand upp längs skogsbryn med växlar som frekventeras av vildsvinen. Ett bra elstängsel består av tre trådar, en på vardera 15, 30 och 45 centimeters höjd samt eventuellt ytterligare en tråd på 60 centimeters höjd.

Andra åtgärder som kan utnyttjas är skrämselfågelåtgärder av typ fågelskrämmor, utrullning av lapptyg, gasolkanoner och transistorradioapparater. Dessa insatser kräver att man ändrar metod och placering frekvent, annars tappar insatserna sin verkan mot vildsvinen.

Bilaga 3:2. Jordbruksarrende och vildsvinsskador

Formella regler

Ett jordbruksarrende är en totalupplåtelse. Av detta följer (bl.a.) dels att jordägaren inte (utan arrendatorns medgivande) får lov att vidta några åtgärder på arrendestället, dels att det är arrendatorn som bär den ekonomiska risken för verksamheten på arrendestället.

Om ett jordbruksarrende även innefattar jakträtten på arrendestället, är skadeproblematiken därmed helt och hållet en fråga för arrendatorn.

Om jakträtten däremot inte ingår i jordbruksarrendet, blir situationen en annan. Då ikläder sig jordägaren (enligt 9 kap. 34a § jordabalken) en ersättningsskyldighet för de viltskador som uppkommer på arrendestället. Denna ersättningsskyldighet bortfaller dock om jordägaren kan visa att viltskadorna inte kunnat förhindras trots "rimliga ansträngningar" från hans sida. Alltså avses viltskador som drabbar arrendatorn till följd av att jordägaren inte bedriver erforderlig viltvård, dvs. inte genom rimliga ansträngningar försöker förhindra skador.

För att jordägaren ska konstateras ersättningsskyldig krävs dels att viltskadan är slutlig (- inte har läkts), dels att jordägaren inte har uppfyllt kravet om "rimliga ansträngningar". Vid fastställande av ersättningsbeloppet kan detta komma att jämkas om det visas att arrendatorn inte har vidtagit de skademinimerande åtgärder som är möjliga att vidta inom ramen för hans verksamhet.

I ett jordbruksarrende där jakträtten inte ingår, har alltså både arrendator och jordägare *tydliga incitament att samverka* i syfte att minimera viltskador och slippa rättsprocesser.

Jordbruksarrende och vildsvinsskador i praktiken

Ett jordbruksarrende löper vanligtvis i femårsperioder. (Bortsett från sidoarrenden av växtodlingsmark, som ofta löper på ettårskontrakt.) Inför varje ny femårsperiod har man normalt en omförhandling av arrendekontraktet. Inom ramen för dessa omförhandlingar utgör ofta arrendeavgiften en av de viktigaste frågorna. Vid fastställande av arrendeavgiften väger parterna in ett stort antal faktorer, bl.a. eventuella viltskador. Om dessa har ökat tar arrendatorn upp detta, och viltskadorna kommer då att utgöra en av faktorerna vid en sammantagen avvägning av arrendeavgiften för nästkommande arrendeperiod. Viltskadorna åsätts sällan ett exakt värde i kronor och ören, då sådana värderingar kan vara mycket svåra att göra. Förhandlingen utgår i detta avseende vanligen från parternas uppskattningar, vilka oftast ger tillräckligt god grund för en överenskommelse. På ovan beskrivet vis sker alltså en anpassning av arrendenivåerna till de viltskador som, trots jordägarens rimliga ansträngningar, likväl uppkommer. Anpassningen kan dock inte förväntas utgöra någon full kompensation som håller arrendatorn "skadeslös". I och med att vildsvinens skadeverkningar ytterst bygger på riksdagens beslut innebär det att alla måste tåla en viss skadenivå. Dessutom bär ju arrendatorn den ekonomiska risken för verksamheten på arrendestället. Förändringen av arrendeavgiften kan istället betraktas som en justering motiverad av den försämrade avkastning som vildsvinsskadorna medför för arrendestället.

Utöver de mer formella omförhandlingarna var femte år, förs normalt löpande samtal mellan parterna. Om vildsvin tidigare inte funnits på orten men under en löpande avtalsperiod dyker upp och orsakar skada, får det hanteras genom sådana löpande samtal. För att undvika snabbt växande viltskador är det dock viktigt att båda parter inser vikten av snabbt inledd samverkan.

Bilaga 3:3. Förslag till praktiska råd

Även om vi ännu inte har svar på alla frågor kring just vildsvinsskador finns det redan idag erfarenheter som bör få spridning bland de berörda; erfarenheter av hur samverkan mellan arrendator och jordägare kan utformas i de fall då jordägaren disponerar över jakträtten.

Den viktigaste insikten rörande viltskador i arrendeförhållanden i allmänhet, och vildsvinsskador i synnerhet, är nödvändigheten av **samverkan mellan parterna**. I syfte att minimera viltskadorna innebär det å ena sidan att arrendatorn måste vara medveten om vilka skador han rimligen bör tåla och vidta de åtgärder han kan och å andra sidan att jordägaren bedriver en aktiv viltvård. Målet ska vara att kombinera ett fungerande arrendeförhållande och en långsiktig balans i vildsvinsförvaltningen. Nedan visas förslag till praktiska råd för samverkan, att tillämpas i vid jordbruksarrenden där arrendatorn **inte** har jakträtten på arrendestället.

1. När arrendeförhållandet ska ingås eller arrendekontraktet ska omförhandlas och arrendeavgiften fastställas, ska parterna tillsammans dryfta eventuella viltskador. Det ska av arrendekontraktet tydligt framgå att arrendeavgiften är fastställd med hänsyn till viltskador och att arrendatorn ska tåla för orten normala viltskador.
2. Arrendatorn och jordägaren måste tillsammans inventera möjliga skadeförebyggande åtgärder. Det kan t.ex. gälla stängsling enl. ovan. Arrendatorn ska genom konkreta åtgärder medverka till en minimering av skadorna. Parterna kan t.ex. överenskomma att vissa grödor inte får odlas på vissa skiften och reglera detta i arrendekontraktet.
3. Anser arrendatorn att viltskadorna på arrendestället överstiger det som parterna var överens om vid arrendeavgiftens fastställande ska han meddela jordägaren. Jordägaren ska då visa att han gjort rimliga ansträngningar för att skadan borde ha förhindrats. Har jordägaren inte gjort dessa ansträngningar ska han ersätta arrendatorn för de uppkomna viltskadorna. På samma sätt ska de överenskomna insatserna som arrendatorn ansvarar för utvärderas. Har arrendatorn inte genomfört dessa ska det beaktas vid skadereglering.
4. Vid de tillfällen det är nödvändigt med jaktinsatser måste jordägaren vara beredd att inom ramen för sin egen organisation eller genom uppdrag till annan utföra dem i rimlig omfattning. Han kan också låta arrendatorn utföra detta om man uttryckligen kommer överens om en sådan lösning. Om jordägaren i den situationen vill avstå fällt djur till arrendatorn är det upp till honom. Detta får man lösa i samråd. Om arrendatorn och jordägaren enas om att arrendatorn äger rätt att jaga vildsvin enligt gällande jaktlagstiftning för att skydda gröda och anläggningar, övertar arrendatorn ansvaret för skadorna oavsett om jakträtten är upplåten till annan eller ej.
5. Om jordägaren arrenderar ut jakträtten till tredje man, ska jordägaren se till att jakträttsavtalet innefattar relevanta förpliktelser för jaktarrendatorn gentemot jordbruksarrendatorn.
6. Oavsett om jordbruksarrendet baseras på längre arrendeperioder (5 år) eller det handlar om korttidsarrende (1 år), måste samverkan rörande skadeförebyggande åtgärder kontinuerligt följas upp. En effektiv samverkan kan inte utgå enbart från de tillfällen då arrendekontraktet omförhandlas, utan måste baseras på en öppen, löpande kommunikation.

Bilaga 4. Hundar i jakten, Kontakter för praktiska råd

För att få kontakt med ansvariga personer som gärna tar emot tillfälle för att pröva vildsvinshundar, och kontaktar provdomare, kan någon av nedanstående personer kontaktas;

Svenska Wachtelhundklubben; <http://www.wachtelhundklubben.org/>
eller roger.martesson@hotmail.com

Svenska Älghundklubben; Conny Jakobsson; synestad@telia.com
eller Lars Larsson; laikalars@bredband.net

Drivande hundar; Svenska Kennelklubbens Jakthundkommitté; Kjell Bräster; kjell.braster@skk.se

Bilaga 5. Vildsvin och Skogsbruket

SLU-utredning, Gunnar Jansson & Johan Månsson
Grimsö forskningsstation, SLU. 730 91 Riddarhyttan

Den Svenska vildsvinsstammen har växt kraftigt de senaste åren, och negativa effekter för jordbruket liksom ökad mängd trafikolyckor är kända via media. Vildsvinens effekter för skogen och skogsbruket är dock fortfarande mindre uppmärksammade.

Vi genomförde under våren 2009 en enkätundersökning bland yrkesverksamma inom skogsbruk och organisationer med skoglig verksamhet (47 svar av 95 utskick). Enkäten innehöll frågor kring vildsvin i skogsmark, om skador noterats, i så fall vilken typ etc.

Skadors frekvens och utbredning

Drygt en fjärdedel (27%) av svaren angav att skador av vildsvin på skogsmark eller för skogsbruket var vanligt förekommande, medan övriga gav omdömet "Enstaka" eller "Inga skador" inom sina marker. Granbestånd var mest utsatta (86% av skaderapporterna), medan de få svar som rörde lövskog framhöll skador i ek- och bokbestånd som de mest påfallande. Högst andel skaderapporter kom från regionerna med tätast populationer. Flest vildsvinsskador på skog eller för skogsbruket rapporterades alltså från t.ex. Södermanland och Skåne, vilka ligger i topp avseende avskjutningsstatistiken för vildsvin.

Typ av skador

Direkta skogsskador gällde oftast bök och skador på rötter, främst i unga granbestånd på tidigare åkermark. Att sådana skador på sikt kan resultera i rötangrepp framhölls i 20 % av svaren. Knappt 20 % ansåg att bök i etablerade bestånd är ett problem, men då sällan för själva skogen utan snarare för marklevande organismer och florán.

De flesta problemrapporterna gällde dock inte skador på skog utan var kopplade till skogsbilvägar. Bök längs mindre vägar och igensatta vägtrummor var de enskilt vanligaste aspekterna.

Positiva effekter

Flera svar angav även tänkbart positiva effekter av vildsvin i skogsmark, varav de flesta nämnde att bök kan fungera som markberedning och därmed gynna etablering av frösådd. Några påtalade att bök är bra för störningsgynnade men konkurrenssvaga växter, och kan därför på sikt resultera i en ökad artmångfald i skogen. Några respondenter nämnde att vildsvinen sannolikt äter en hel del skadeinsekter, som snytbagge och granbarkborre. Om det stämmer kan det förstås vara en god sak för skogsekonomin.

Varierade omdömen

Bedömningen av vildsvinens skadeverkan tycks variera mellan organisationstyperna. Cirka 40 % av svaren från myndigheter (Länsstyrelser, Skogsstyrelsen) och intresseorganisationer (t.ex. LRF) menade att vildsvinsskador var vanliga, medan skogsbolag och jägarorganisationer enbart rapporterade "Enstaka" eller "Inga alls". Med en relativt liten provstorlek kan mönstret förstås uppstå av slumpen, men upplevelsen av skadornas betydelse kanske även påverkas av enskildas eller organisationens allmänna inställning till vildsvin.

Nuläge och framtid

Enkätsvaren indikerar att de hittills mest påtagliga problemen med vildsvin i skog sällan utgörs av direkta skador på träd och mark, utan snarare på vägar och diken. Den typen av skador är relativt enkla att åtgärda, om än ibland kostsamma. Allvarligare är då sannolikt de framtida rötangrepp som många befarar blir följden av skadade rötter och stammar. Utvecklingen kring detta bör följas noga, och i några av svaren efterlystes forskning i ämnet.

Jansson G. och Månsson J. 2009. Vildsvinen och skogsbruket. FaktaSkog, SLU, 1/2009.

Bilaga 6. Litteraturlista på aktuella böcker om Vildsvin

Böcker:

Vildsvin
Sture Markström och Magnus Nyman
Jägareförbundets förlag 2002

Vildsvin – beteende och jakt
Mikael Tham
Bilda Förlag – Naturia 2001

Illustrerat Jaktbibliotek
Vildsvin
Miljö-Viltvård-Jakt
Laurent Cabanau
Köneman Förlag

Brochyrer:

Råd för Vildsvin, jakt och förvaltning. Kunskapssammanställning för LRF.
Svensk Naturförvaltning, Rapport 4, 2008.

Framgångsrik vildsvinsförvaltning
Svenska Jägareförbundet i samarbete med Lantbrukarnas Riksförbund, Sveriges Jordägareförbund,
Sveriges Yrkesjägarföring samt Svenska Kennelklubben. 2008.

Övrigt:

Svenska Jägareförbundets hemsida: www.jagareforbundet.se

Bilaga 7. Kontaktlista till organisationerna bakom skriften

Lantbrukarnas Riksförbund

www.lrf.se

Rikspolisstyrelsen

www.polisen.se

Svenska Jägareförbundet

www.jagareforbundet.se

Svenska Kennelklubben

www.skk.se

Sveriges Jordägareförbund

www.jordagarna.se

Sveriges Yrkesjägarförening

www.yrkesjagarna.se

Vildsvinsförvaltning i samverkan

Utgiven i samarbete mellan Lantbrukarnas Riksförbund, Rikspolisstyrelsen, Svenska Jägareförbundet, Svenska Kennelklubben, Sveriges Jordägareförbund och Sveriges Yrkesjägarförening.